

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Інститут розвитку дитини

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ**

Випуск II

Збірник матеріалів

II Всеукраїнського науково-методичного семінару для
науковців, практичних працівників та студентів
(17 квітня 2014 р.)

Умань

АЛМІ

2014

ББК
УДК

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту розвитку дитини
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 11 лютого 2014 року)*

Головний редактор: проф. Рогальська-Яблонська І. П.
Відповідальний за випуск : доц. Залізник А. М.

Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в загальноосвітніх закладах: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (17 квітня 2014 року) / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. – Умань: АЛМІ, 2014. – 116 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару науковців, педагогічних працівників та студентів , що відбувся 17 квітня 2014 року на базі факультету дошкільної та корекційної освіти Інституту розвитку дитини Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори та їхні керівники.

ББК 372 (07):378
УДК 74.1:74.58

©Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2014

ЗМІСТ

Авраменко О. О.	Розвиток творчої особистості дошкільника в контексті науково-педагогічних досліджень	6
Андрющенко Т. К.	Психолого-педагогічні особливості спілкування педагога днз із батьками вихованців	8
Бевзюк М. С.	Психолого-педагогічний супровід сім'ї у вихованні дітей старшого дошкільного віку особливими освітніми потребами	10
Бегас Л. Д.	Поняття корекції розвитку особистості при порушеннях зору.	13
Бойван О.	Діти з особливими освітніми потребами	15
Бутенко О. Г.	Старше покоління та його роль у вихованні дітей дошкільного віку	18
Власюк С. М.	Педагогічне керівництво процесом розвитку стосунків молодших школярів	21
Горієнко В. Г.	Використання дидактичних ігор у роботі з дошкільниками на тему «Професії»	24
Дука Т. М.	Психолого-педагогічний супровід краєзнавчо-туристичної роботи з дітьми з особливими потребами	26
Залізник А. М.	Взаємодія дошкільного закладу та сім'ї як гармонійного фактор розвитку особистості дитини	29
Іващенко К.С.	Моральний розвиток особистості дошкільника	30
Измайлов А.	Запущенные дети – проблема современного общества	32
Ищенко Л. В.	Індивідуально-диференційоване навчання дітей 5-7 років в процесі математичного розвитку	34
Каніщева Н.С.	Психолого-педагогічний супровід адаптації дітей до умов дошкільного закладу засобами музики	36

Карнаух Л. П.	Проблема гендерної соціалізації старших дошкільників в світлі сучасних досліджень	38
Корольова І.	Діагностика естетичної вихованості студентської молоді	41
Косенко Ю. М.	Формування змісту уявлень про соціальне середовище у старших дошкільників	43
Кривда В. І.	Формування толерантності у дошкільників	45
Кривда В. С.	Деякі аспекти використання трвз в практиці сучасної дошкільної освіти	47
Левківська Л. О.	Ігротерапія як засіб корекції мовленнєвих порушень дошкільників	52
Лемещук М. А.	Соціалізація старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення	54
Литвиненко І.	Психологічна компетентність педагогів як психолого-педагогічна проблема	58
Малишевська І. А.	Корекція мовлення дошкільників засобами логопедичної ритміки	61
Мамай А.	Педагогічний супровід виховання дошкільників на засадах народної педагогіки	63
Мартинчук О.	Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	65
Моцна Н. М.	Інновації технології дошкільної логопедії	69
Пацалюк І.	Навчання мистецтву молодших школярів з особливими потребами	71
Підлипняк І. Ю.	Підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетенції дошкільників засобами інформаційно-комунікаційних технологій	74
Поліщук О. В.	Василь Сухомлинський про виховання емоцій у	77

	дітей	
Попиченко С. С.	Психолого-педагогічний супровід розвитку пізнавальних психічних процесів у дошкільника	80
П'ясецька Н. А.	Сімейне виховання як перша ланка формування психічного здоров'я особистості	85
Рогальська Н. В.	До проблеми реалізації творчих ідей С.Ф.Русової у підготовці магістрів дошкільної освіти	87
Рогальська-Яблонська І. П.	Соціалізація дітей в умовах сучасного освітнього середовища на засадах запровадження психолого-педагогічного супроводу	94
Руденька Н. П.	Співробітництво сім'ї та дошкільного закладу з проблеми морального виховання старших дошкільників	97
Скрипник Н. І.	Роль мистецтва у формуванні моральних якостей дошкільників	99
Третяк С.О.	Гармонійний розвиток особистості засобами арт-терапії	102
Трофаїла Н. Д.	Емоційна сфера дітей дошкільного віку.	106
Чаплигіна Н. А.	Сутність навчального предмета «природознавство» в початковій школі	108
Чорнобай Н.	Сімейні традиції у формуванні моральних цінностей дошкільників	111
Шпильова М.О.	Психічне здоров'я – основа майбутнього життя дитини	114

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Авраменко О.О.

канд. пед. наук.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Стрижнем національного відродження має бути виховання, в центрі якого – пізнання та присвоєння дитиною докорінно людських цінностей, розвиток її індивідуальних особливостей та творчих здібностей. Народ і виховання – ці два поняття взаємопов'язані, вони не існують одне без одного. Адже так повелося в історії людства, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому.

«Тільки народне виховання, - зауважував К.Д.Ушинський, - є живим органом в історичному процесі народного розвитку, таке виховання набуває надзвичайної впливової сили на формування національного характеру, національної психології людини... Чи дивно після цього, що виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу» [5].

Повчальним є підручник Лесі Українки «Стародавня історія східних народів», змістом якого стала історія людської думки та мистецтва. Серед найбільш надійних джерел історичних знань, авторка вважає народне мистецтво і всі види народної словесної творчості.

Дещо новий погляд на звернення до народних джерел у вихованні означився в період діяльності С. Русової, педагог стверджувала, що виховання справжнього громадянина потрібно розпочинати з наймолодшого віку, що духовність, національна свідомість закладається в людині з перших років життя. С. Русова підкреслює, що головне «...не вчити дитину, не давати їй

готове знання, хоч би й саме початкове, а й більш усього здобувати в дитині її духовні сили, розворушити цікавість, виховати почуття» [3, с. 189].

Ольга Дорошенко – соратниця та послідовниця Софії Русової. В 1922 році побачила світ її книга «Дитячий садок» – на той час одна з не багатьох друкованих праць із дошкільного виховання. У своїй роботі авторка зазначає, що національний дитячий садок повинен будуватися на національній культурі та традиціях. «Хоча багатющі пласти народної творчості часом використовувались у вихованні дітей, вони, однак, не розглядалися з погляду їхньої доцільності у роботі з дошкільнятами» – указує О. Дорошенко [1, с. 29].

Новим поштовхому дослідженні проблеми став новаторський пошук В.О.Сухомлинського. Спираючись на розуміння прекрасного, яке існує незалежно від людини, але відображається його свідомістю. В.О.Сухомлинський будує систему естетичного виховання, яка повинна бути в центрі уваги школи та родини. Одним із засобів естетичного виховання видатний педагог вважав малювання: «Дитячий малюнок, процес малювання – це частка духовного життя дитини» [4, с. 19].

Педагоги Науменко Т.І. та Кириченко Н.Т. у методичному посібнику «Мистецтво розвиває творчість» стверджують, що сучасне дошкільне виховання повинно ґрунтуватися на засадах народної педагогіки та національної культури, сучасних досягнень науки і надбань світового педагогічного досвіду та родинного виховання. Педагогічний процес у сучасному дитячому садку перебудовується і набирає особистісно-орієнтованого художньо-творчого спрямування [2].

Отже, народно-прикладне мистецтво – є одним із засобів розвитку творчих здібностей дошкільнят. З цією метою необхідно мобілізувати всі можливі засоби та методи, на які має змогу спиратися вихователь, щоб залучити дітей до прекрасного.

Література:

1. Дорошенко О. та її книга «Дитячий садок» //Дошкільне виховання. - 1999. - № 10. - С. 29.

2. Кириченко Н.Т., Науменко Т.І. Мистецтвознавство. – Тернопіль: ПМП «Мальва-ОСО», 1998. - 74 с.
3. Русова С. Дошкільне виховання. Вибрані педагогічні твори. - К.: Освіта, 1996. - С. 189.
4. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. - К.: Радянська школа, 1984. - 276 с.
5. Ушинский К.Д. Про народність у громадському вихованні // Изб.пед. твори: У 2 т. – К. 1983. – Т.1. – 400 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПЕДАГОГА ДНЗ ІЗ БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ

*Андрющенко Т. К.
канд. пед. наук, доц.,
Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти*

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що у розв'язанні основних завдань дошкільної освіти сьогодення акцент робиться на інтеграцію родинного та суспільного виховання. З цією метою робота дошкільних закладів освіти має спрямовуватися на активне залучення сім'ї до навчально-виховного процесу, на гуманізацію відносин між членами родини та працівниками дошкільного закладу, на свободу вибору батьками дитячого садка, групи, вихователів тощо. Дія принципу взаємопроникнення дошкільного закладу та сім'ї, цих двох таких важливих соціальних інститутів, забезпечує поєднання сімейного та суспільного виховання в одну суцільну ланку, спрямовану на реалізацію єдиної мети - всебічний, гармонійний розвиток особистості дитини.

Проблему співпраці дошкільного навчально-виховного закладу і сім'ї вивчали В. Котирло, С. Ладивір, М. Машовець, О. Арнаутова, Кулікова та інші. Особливості педагогічного спілкування, психологію спілкування, проблеми

міжособистісного спілкування висвітлені в дослідженнях Є.П. Іліна, В.Н. Куніциної, А.Ю. Панасюктаінш.

Особливості педагогічного спілкування в умовах дошкільного закладу потребують глибшого вивчення та узагальнення. Важливою умовою створення єдиного простору розвитку повинні стати вироблення і прийняття єдиних вимог, що пред'являються до дитини вдома та в ДНЗ. Це сприяє не тільки створенню психологічного комфорту для дитини, а й зміцненню авторитету батьків і педагогів.

Спілкування – це складний процес встановлення і розвитку контактів між людьми. У педагогічній практиці спілкування є найважливішим чинником професійного успіху. Саме тому навчання і відпрацювання навичок спілкування стають першочерговим завданням педагога, який прагне до ефективної взаємодії з колегами, з дітьми та їх батьками.

Суттєвою умовою успішного спілкування є взаєморозуміння між співбесідниками. Взаєморозуміння веде до виникнення резонансу між ними в розумінні одних і тих дій, вчинків, явищ. Відсутність взаєморозуміння призводить до конфлікту.

Створення взаєморозуміння проходить декілька стадій:

- формування адекватного першого враження про партнера;
- формування довірливо-ділових міжособистісних стосунків;
- стабілізація довірливо-ділових міжособистісних стосунків.

Оскільки багато форм співпраці з батьками носить інформаційно-просвітницький характер, педагоги ДНЗ повинні враховувати особливості сприйняття батьками педагогічної інформації. Педагог повинен знати, що процессприйняття інформації у великій мірі залежить від індивідуальних особливостей (стать, вік, рівень інтелектуальної діяльності і).

У сімейному вихованні велике значення мають батьківські установки, як система або сукупність батьківського емоційного відношення до дитини, сприйняття дитини батьками та способів поведінки і нею. Дуже часто ці установки потребують корекції з боку педагога та психолога. Тому вихователь

повинен володіти технологіями зміни батьківських установок в процесі проведення бесід, зборів, консультацій та інших форм роботи з батьками.

Отже, розуміння педагогом важливості спілкування у педагогічній діяльності та вміле використання технологій педагогічного спілкування в процесі взаємодії з батьками сприятиме налагодженню ефективних довірливо-ділових стосунків, метою яких є гармонійний розвиток особистості.

Література:

1. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений. СПб. : Питер. –2009. – 576.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

***М. С. Бевзюк,**
викладач*

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Однією з актуальних проблем теорії та практики сучасної педагогіки є питання сучасного сімейного виховання. Адже від змісту і якості сімейного виховання сучасних дітей залежить доля майбутнього покоління, а, відтак, і всієї країни.

Процес формування і розвитку особистості з особливими освітніми потребами починається з часу народження дитини. Сімейне оточення допомагає маленькій людині пізнати навколишній світ у всіх його складнощах і багатогранних проявах. Не можна забувати, що такі якості, як щирість, безпосередність, справедливість, об'єктивність та врівноваженість, - завжди жадані супутники сімейної злагоди, дружби й взаєморозуміння, успіхів у вихованні дітей. Тому особливо велике значення сім'ї, яка є одночасно і надійним середовищем для дитини, і першим вихователем, вчителем і виконує

функції передачі морального, духовного багатства, культурних традицій народу. Від сім'ї залежить те, якою стане людина в майбутньому. Родина закладає фундамент розвитку нахилів, здібностей дитини, формуванню її моральних якостей, здоров'я тощо. Саме через родину дитина засвоює норми людських взаємин, моральні стосунки. Жодне суспільство не може розвиватися, не спираючись на родину, сім'ю, де зароджуються й плекаються найвищі духовні та моральні цінності а отже розвивається нація, зміцнюється держава.

Закон України «Про освіту» покладає на батьків відповідальність за розвиток дитини, за повагу її гідності та виховання милосердя, любові до народу, близьких людей, рідної країни. Тому в нинішній час, важких і відповідальних рішень, змін в політиці співробітництво суспільства і сім'ї у моральному становленні дитини, стають однією з головних проблем сьогодення[1].

Вихователям дошкільних навчальних закладів важливо по-новому дивитися на роль сім'ї у вихованні дітей з особливими освітніми потребами, визначати роль і місце сімейного колективу в цьому процесі.

Формування культури є одним з головних завдань у вихованні особистості з особливими освітніми потребами. Відповідно до того, наскільки дитина в дошкільному дитинстві опанував морально-естетичними правилами життєдіяльності, перетворивши їх у звичні для нього форми взаємин з іншими людьми, підвищується рівень розвитку його культури в дорослому житті[2].

Педагоги і психологи однак стверджують, що старший дошкільний вік - період активного розвитку особистості дитини (Ш. Амонашвілі, Л. Виготський, В. Давидов, С. Максименко, О. Савченко та ін.) Саме в цей період закладаються основи вихованості: розвиваються моральні уявлення, почуття, звички. Тому єдність дій вихователів ДНЗ і сім'ї є принципово важливим, оскільки дозволяє розкрити специфічні особливості виховання дитини з особливими освітніми потребами.

Добре організовані та налагоджені взаємодія сім'ї та вихователя дозволять батькам усвідомити необхідність набуття нових знань для навчання і правильного виховання власної дитини здоровим і повноцінним.

Сучасні дошкільні навчальні заклади стають відкритими для батьків, дітей та громадськості. Вони все більше уваги приділяють освіті та вихованню батьків, вважаючи це одним із принципово важливих чинників успішного навчання і виховання. Систематичне співробітництво дошкільних навчальних закладів з батьками передбачає допомогти їм уникнути причин, які призводять до емоційного дискомфорту дитини, підтримувати і розвивати потребу дитини в спілкуванні з дорослими, збагачувати гармонізацію взаємин з однолітками, вчити отримувати позитивні емоції від взаємодії з однолітками, розвивати самостійність у житті і спілкуванні.

Отже, сучасні підходи до виховання дітей з особливими освітніми потребами вимагають активної участі сім'ї в процесі навчання, виховання та розвитку дитини. Обов'язковою умовою успішності цього процесу є здатність вихователя вибудувати відносини з батьками у формі активної взаємодії.

Література:

1. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К. : Наук. світ, 2010. – С. 23.
2. Показатели инклюзии [Электронный ресурс]. – Режим доступа :<http://divo.tomsk.ru>.

ПОНЯТТЯ КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ЗОРУ

Бегас Л.Д.
старший викладач,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Компенсаторні пристосування лежать в основі здійснення корекції відхилень, які виникають в розвитку дитини внаслідок порушення зору. Слово “корекція” походить від латинського “correctio”, що означає покращення, виправлення. В дефектологічному плані корекція це:

— сукупність педагогічних та лікувальних засобів, спрямованих на поліпшення цілісного процесу розвитку дитини та виправлення цього процесу; виправлення окремих відхилень у розвитку дітей.

Перше із зазначених тлумачень корекції є широко дефектологічним, друге — пов’язане із використанням терміну корекція у вузькому значенні (“корекція зору” — застосування оптичних засобів для покращання зорової функції; “корекція зорового сприймання” — застосування педагогічних заходів для покращення сприймання візуальної інформації та ін.).

Стосовно здійснення позитивних впливів на розвиток особистості дитини, сучасна дефектологія використовує поняття “корекційно-виховна робота”. Цей процес здійснюється у двох взаємопов’язаних напрямках: а) виправлення недоліків у тій чи іншій сфері розвитку дитини; б) сприяння подальшому розвитку особистості.

Здійснення корекції є специфічним і дуже важливим завданням спеціальних навчальних закладів, оскільки від якості корекційно-виховної роботи залежить успішність розвитку компенсаторних процесів. Корекційна робота пов’язана з навчанням і вихованням дітей і пронизує всю систему діяльності спеціальних закладів

Корекційна робота найбільш ефективна, якщо вона побудована на, зрозумілому, доступному, змістовному матеріалі, коли діти усвідомлюють

важливість засвоєння заходів, що відповідають віковим особливостям дітей. Але в спеціальних закладах для дітей з порушеннями зору передбачено також додаткові індивідуально-групові заняття лікувально-корекційного характеру (заняття з розвитку та збереження залишкового зору, заняття з лікувальної фізкультури, логопедичні тощо).

Засоби корекції ґрунтуються на максимальному використанні збережених можливостей дитини, що поступово дає змогу активізувати порушені чи недорозвинені функції. Головний акцент в корекції робиться на формуванні у дітей вищих психічних процесів (аналізуючого цілеспрямованого сприймання, логічного мислення, усвідомлених інтересів, відтворюючої та творчої уяви, довільного запам'ятовування, адекватного мовленнєвого відображення дійсності тощо), оскільки вони відіграють провідну роль у загальному психічному розвитку людини

Найважливішим у корекційній роботі є забезпечення усвідомленого, активного, зацікавленого та самостійного, виконання дітьми різноманітних ігрових, навчальних та трудових завдань в умовах спеціальної організації. Розвиток теорії корекції у вітчизняній дефектології методологічно базується на:

- розумінні розвитку особистості як системного процесу якісних змін;
- визнанні провідної ролі факторів середовища (головним чином, педагогічних) у такому розвитку, але з урахуванням біологічно зумовленої його специфіки;
- положеннях про активність суб'єкту у відображенні дійсності, що детерміновано як біологічно, так і соціально;
- положеннях про формування внутрішньої психічної діяльності на основі зовнішньої предметно-практичної, здійснюваної у прямій або опосередкованій (через знакову форму) взаємодії з іншими людьми;
- вченнях про пластичність вищої нервової діяльності, її значні компенсаторних можливостей. Вчені, які займалися даною проблемою: А.Г.Літвак, Є.А.Клопота, В.Д.Менделевич та ін.

Отже, корекції в процесі розвитку сліпої чи слабозорої дитини підлягає пізнавальна сфера (відчуття та сприймання, пам'ять, мислення, мова, уявлення, уява, специфіка розвитку яких опосередкована якістю зорового сприймання).

Література:

1.Ермаков В.П., Якунин Г.А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения. — М., 2000.-268с.

2.Литвак О.Г. О соотношении понятий компенсация и коррекция // Особенности познавательной деятельности слепых и слабовидящих школьников. — Л., 1976.-275с.

3.Салливан Г.С.Интерперсональная теория в психиатрии.-СПб.:Ювента; М.«КПС+»,1999.-201с.

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Бойван О.,

Вчитель-логопед НВК № 24,

м Умань Черкаська обл.

«Діти з особливими освітніми потребами» — поняття, яке широко охоплює всіх учнів, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема дітей-інвалідів, дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків) .

За офіційними даними департаменту медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України в нашій державі 135 773 тис. дітей мають порушення психофізичного розвитку. Це становить 1,5% від загальної кількості дітей країни.

Водночас дані психолого-медико-педагогічних консультацій, що функціонують в Україні, засвідчують, що дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн.

Нині в Україні функціонує 396 спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, де навчається 54,1 тис. дітей (за даними Міністерства освіти та науки України). Окрім цього в системі Міністерства освіти і науки України функціонує близько 40 навчально-реабілітаційних центрів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, 142 спеціальні дошкільні навчальні заклади та 1200 спеціальних груп в дошкільних закладах загального типу, де навчається близько 45 тис. дошкільників.

У підпорядкуванні Міністерства праці та соціальної політики України функціонує 298 реабілітаційних центрів, з них 208 — центрів ранньої реабілітації дітей з порушеннями розвитку, 90 — центрів медико- соціальної та професійно-трудової реабілітації.

Реабілітаційні послуги діти з обмеженими можливостями здоров'я одержують і в 46 центрах соціально-психологічної реабілітації, підвідомчих Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Водночас в Україні немає повного статистичного державного обліку дії ой, які мають порушення психофізичного розвитку, оскільки на заваді міжвідомчі бар'єри, відсутність єдиної категоризації, різні підходи до проведення обліку таких дітей тощо.

Розвиток і функціонування системи спеціальної освіти в державі, завжди вважалися проявом турботи про дітей з особливими освітніми потребами. Однак, у більшості розвинених країн світу таке бачення системи освіти дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, почало поступово змінюватися.

Знання про потреби таких дітей, педагогічний досвід роботи з ними, відповідно обладнані приміщення й досі мають велике значення, проте сегреція учнів наразі розглядається як неприйнятна і така, що порушує право дитини на освіту.

Загальне бачення цього питання полягає в тому, що переважна більшість дітей, які потребують корекції фізичною та (або) розумового розвитку, повинна мати можливість навчатися разом зі своїми однолітками у звичайних

умовах. Одним із результатів такого підходу вважається створення єдиної освітньої системи, яка охоплює учнів різних категорій.

Освіта дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, ґрунтується на принципах виваженої педагогіки,

Для соціальної Моделі суспільного буття найбільш прийнятною є інклюзія, зокрема інклюзивна освіта.

Даний термін полягає в адаптації системи до потреб дитини. Він припускає розробку і застосування таких конкретних рішень, які дадуть змогу кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. При інклюзії всі зацікавлені сторони мають брати активну участь для отримання бажаного результату.

Таким чином, інклюзія - це ширший процес інтеграції, який передбачає доступність освіти для всіх і розвиток загальної освіти внаслідок пристосування до різноманітних потреб усіх дітей [4, 3].

Інклюзивна освіта - це процес розвитку загальної освіти, який передбачає доступність освіти для дітей із психофізичними вадами в загальноосвітніх навчальних закладах [4, 4].

Інклюзивна освіта — гнучка, індивідуалізована система навчання діти з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальними навчальними планами та забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Література:

1. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти: матеріали Міжнар. конф. / за ред. В. І. Бондаря, Р. Петришина. – К., 2004. - 200 с.

2. Хафизуллина И. Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис... канд. пед. наук/И Н Хафизуллина. - Астрахань, 2008. - 22 с.

СТАРШЕ ПОКОЛІННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Бутенко О.Г.,
канд. пед. наук, доц.,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Сім'я - одна з перших історичних форм соціальної спільності людей і соціальних відносин, елемент структури суспільства. Має історично визначену і непостійну форму відносин між подружжям, між батьками і дітьми, родичами. Сім'я – цілісна система, всі члени якої взаємозалежні один від одного (В.Бамберрі, Ж.Бівін, Дж.Браун, П.Вацлавик, К.Вітакер, Д.Джексона, Е.Ейдемільер, Л.Кері, О.Кернберг, Д.Крістенсен, Р.Річардсон, Ч.Шефер та ін.). Винятковою особливістю людської сім'ї є наявність у ній трьох і більше поколінь.

Проблема участі старшого покоління родини у вихованні дітей дошкільного віку викликала інтерес у суспільстві і досліджувалася педагогами, соціологами, культурологами і психологами. Ефективність роботи з виховання ціннісного ставлення до бабусь і дідусів залежить від усвідомлення батьками її необхідності. Діяльність, спрямована на становлення ціннісного ставлення до людей похилого віку реалізується успішно, якщо відбувається при тісній взаємодії дошкільного закладу з сім'єю і при встановленні наступності між поколіннями.

Допомога з боку бабусі (дідуся) у вихованні та догляді за онуком допомагає молодим батькам подолати страхи, що виникають від нестачі досвіду; зрозуміти особливості догляду за дитиною. Допомога бабусі відчувається і в господарсько-побутовій сфері, і у психологічному захисті, і в створенні емоційного комфорту, необхідного немовляті. Бабуся забезпечує вербальні і тактильні індивідуальні контакти, яких особливо потребує дошкільник, створює сприятливий мікроклімат, спокійний настрій, розмірений

темп життя, перешкоджає виникненню поспіху, нервозності, нетерплячості, які негативно впливають на нервову систему дитини.

За умови позитивних відносин у сім'ї, між бабусями і онуками існує емоційний психологічний зв'язок. Він може проявлятися в повному розумінні один одного, радості від спілкування і взаємних інтересів. У них можуть бути свої «секрети», спільне проведення часу, спільні улюблені ігри. Бабусі й дідусі охочіше відгукуються на дитячі запитання, на які батькам ніколи відповісти. У старшого покоління набагато більше часу для ігор і розмов з дитиною, більше терпіння й інтересу до дитячих розповідей про радощі і прикрощі.

Отже, сім'я, в якій є представники трьох поколінь - найкраще і найбільш цінне виховне середовище завдяки своїй соціально-психологічній диференціації. При цьому важливо, щоб всі її члени жили в атмосфері взаємної доброзичливості і розуміння, щоб їх пов'язувала єдність поглядів, потреб, дій. Це цілком можливо, незважаючи на відмінності у віці, фізичних і розумових здібностях, знаннях, досвіді, дотриманні традицій. Присутність бабусі чи іншої особи похилого віку збагачує життя сім'ї, робить його більш цілісним і спокійним. У такій сім'ї елементи традицій поєднуються з процесами новацій, змін, що диктуються реаліями сучасного життя. Як відзначають соціологи, прийняти і оцінити внесок, що робить хтось із представників старшого покоління, вимагає певної психологічної зрілості і культури молодих членів сім'ї.

Уміння налагодити взаємини в багатопоколінній сім'ї, уникнути конфліктів і непорозумінь є свідченням міцності емоційних зв'язків у родині і ефективності виховання. Однак, при одночасній участі представників кількох поколінь у виховному процесі, нерідко виникають проблеми, які можуть призвести до особистісної напруженості у взаєминах, або перерости в серйозні конфлікти. Як правило, в трипоколінних сім'ях немає взаєморозуміння між старшим і середнім поколіннями. Старше покоління часто виявляється ізольованим і займає позицію «невтручання» у процес виховання.

Негативно позначається не тільки на молодшому поколінні (онуках), а й на самих бабусях і дідусях, і територіальна відірваність старшого покоління. При окремому проживанні, молоде покоління, як правило, позбавляється можливості систематично піклуватися про старших, а ті, в свою чергу, не мають можливості брати участі у вихованні онуків. Відбувається порушення наступності поколінь, поглиблюються індивідуалізм і безпорадність молодих, ізолюваність і відчуття непотрібності у прабаб'яків. Родинні зв'язки слабшають із збільшенням відстані, що розділяє покоління.

З появою онуків бабуся і дідусь переживають сплеск батьківських почуттів. Вони відчують, що у них з'явилося як би два покоління дітей. Ставлячись до батьків дитини як до недостатньо соціально зрілих, старше покоління не бажає проявити такт і відійти на другий план, надаючи можливість молодим батькам відчути радість батьківства і відповідальність за виховання власної дитини.

Часто прабаб'яки скептично ставляться до процесу і методів впливу батьками на дитину, засуджують промахи і обговорюють їхні дії з іншими родичами, сусідами, вихователями. Це негативно позначається на результатах виховання, дискредитує батьківський авторитет, відновити який буває дуже складно.

Подібні невдоволення і неприязнь можуть виявлятися і з боку молодих батьків на адресу старшого покоління. Вони не задоволені несучасними поглядами і стилем відносин з дитиною, зайвою турботою і опікою, що позбавляють дитину самостійності і т. ін.

Розбіжності у методах догляду за дитиною та її вихованні між старшими і молодими батьками перетворюються на непримиренну проблему і віддаляють покоління одне від одного. А від цього, в першу, страждає дитина, яка однаково любить як одних, так і інших.

Таким чином, аналіз літератури з проблеми дослідження засвідчує, що авторами ставляться важливі питання формування уявлень у дошкільника про сім'ю; її мікроклімат, особливості статево-рольової поведінки, шанобливе

ставлення до літніх людей. Саме сім'я, що оточує дитину від народження, має об'єктивні можливості для формування рис характеру, переконань, світогляду дитини. Виконання сім'єю своєї виховної функції має суспільний сенс. Саме виховання та освіта є тією сферою, на яку значний вплив робить взаємодія старшого покоління родини з онуками. Період найбільш активного залучення бабусь і дідусів у цей процес – дошкільне дитинство.

Література:

1. Бутенко О. Учить дитину шанувати маму : виховання шанобливого ставлення до матері у старших дошкільників : [навч.-метод. посіб.] / О. Бутенко. – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2010. – 100 с
2. Галущинская Ю. О. Межпоколенные отношения детей и взрослых / Ю.О. Галущинская// Когнитивные и аффективные аспекты развития личности на современных этапах : Сб. научн. ст. – Шадринск : ШГПИ, 1996. - С. 67-72.
3. Галущинская Ю. О. Воспитание ценностного отношения к старшему поколению у дошкольников : учебно-метод. пособие для студентов педвузов / Ю.О. Галущинская. – Шадринск : ШГПИ, 2005. – 57 с.

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ РОЗВИТКУ СТОСУНКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Власюк С. М.,**
вчитель початкових класів Рогівської ЗОШ І-ІІІ ст.
Маньківського р-ну Черкаської обл.*

Проблема формування у дитини з перших років її життя таких стосунків із довколишніми людьми, які базувалися б на принципах гуманізму, – одна з найактуальніших проблем і в психолого-педагогічній теорії, і в практиці виховання молодого покоління.

Встановлено, що не всі стосунки сприятливо позначаються на формуванні особистості окремої дитини і становленні дитячого колективу. Часто у класі між дітьми виникають взаємини, які не лише не формують у дітей

гуманних почуттів, а, навпаки, призводять до виховання протилежних якостей. Причини цього явища в тому, що вчителі не вміють правильно аналізувати стосунки вихованців. Зазвичай просто не помічають або не хочуть помічати нюансів у взаєминах дітей, що переважно складаються стихійно, без втручання педагога, а тому не завжди на гуманній основі.

Отже, щоб педагогічно правильно керувати процесом розвитку стосунків молодших школярів, вчителеві потрібно добре знати статус кожного вихованця в класі (кого виділяє і кому надає переваги, кого намагається наслідувати, на кого впливає, з ким спілкується найчастіше, кого уникає і чому), знати не лише вікові, а й обов'язково індивідуальні особливості кожного з них. Знаючи особливості контактів дітей та володіючи методикою формування стосунків, педагог може цілеспрямовано впливати на цей процес.

Плануючи роботу з дітьми, слід керуватися твердженням психологів, що для морального виховання особистості необхідний комплексний вплив, цілісне формування моральної свідомості, моральних почуттів і поведінки. Насамперед дітям необхідно дати уявлення про повагу один до одного, доброзичливі взаємини, навчити їх адекватно оцінювати вчинки своїх однокласників та давати мотивовану оцінку власним вчинкам стосовно інших.

Педагогічна психологія визначає, що емоційна сфера є одним із енергетично потужних за своїм впливом регулятором життя та діяльності молодшого школяра, адже емоції тісно пов'язані з мисленням і ціннісною орієнтацією дитини. Зважаючи на зазначене, потрібно постійно враховувати емоційний фактор.

Тому наступним завданням виховання гуманних, доброзичливих взаємин дітей є навчити дітей орієнтуватися в основних емоціях та почуття однокласників, уміти їх визначати та адекватно реагувати на них; здатності відчувати та розуміти емоційний стан іншого та причини, що можуть його викликати; вміння усвідомлювати свої переживання та здатності керувати власними емоціями. Організуючи роботу з школярами, варто враховувати теоретичні положення наукових досліджень з проблем емоційного розвитку

дітей про несформованість емоційно-вольової сфери молодшого школяра, що проявляється у невмінні стримувати свої бажання й емоції; обмежений моральний досвід соціальної поведінки; чутливість до впливу довкілля, зокрема, негативних зразків поведінки (вулиці, телебачення, стосунків у сім'ї) і наслідування їх; статус у класі тощо.

Молодший школяр повинен спершу вивчити себе, свої почуття та емоції, навчитися керувати ними, а вже потім розвивати у нього вміння розпізнавати і характеризувати емоційний стан іншої людини.

Оскільки моральні почуття безпосередньо проявляються і закріплюються під час спостереження за реальними діями і вчинками людей, то, якщо немає органічного зв'язку між знаннями, оцінним ставленням і вчинками, то ні про яке моральне виховання особистості вести мову не доводиться. Моральні почуття розвиваються лише на основі знань, поступового засвоєння моральних понять, оцінок.

Тому наступне завдання щодо виховання гармонійних взаємин у класі має бути спрямованим на виховання поведінкового компоненту: систематизація уявлень дітей про моральні норми поведінки, вироблення стереотипів і відпрацювання навичок гуманної поведінки молодших школярів стосовно однокласників.

Виходячи з вищезначеного, завдання педагогічного колективу – сформувати у класі таку атмосферу, яка б характеризувалася безконфліктними, гармонійними, доброзичливими взаєминами між дітьми. Такі ставлення мають бути сформовані на початку комплектування класу і підтримуватися упродовж усього його існування. Адже набагато легше працювати над попередженням негативізму у класі, аніж потім шукати його причини та працювати над їх усуненням, що часто виявляється несвоєчасним і неможливим.

Література:

1. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, О. Вовчик-Блакитна, Ю. Приходько / [за наук.

ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Малинюк]. – Серія : «Дитина замовляє розвиток». – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 168 с.

2. Павленчик В. О. Співробітництво з однолітками : Аналіз результатів роботи педагога / В. О. Павленчик // Дошкільне виховання. – 2000. – № 3. – С. 3–4.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ НА ТЕМУ «ПРОФЕСІЇ»

Горієнко В. Г.

*вихователь, спеціаліст вищої категорії
ДНЗ №25*

Дидактична гра «Відгадай професію за описом»

Мета: Розвивати спостережливість, кмітливість, увагу. Удосконалювати знання про різні види професій. Виховувати повагу до професійних якостей дорослих, гордість за своїх батьків, які займаються важливими справами на робочому місці. Вчити дітей розпізнавати професію за описом.

Матеріал: картки із зображенням різних професій.

Хід гри:

Вихователь повідомляє дітям, що ляльки Оленка, Настуся, Оксанка та Наталка мріють стати дорослими та отримати професію. Ким саме вони мріють стати – відгадайте.

Вихователь описує професію дорослого, якщо діти відгадали, то виставляє картинку із цією професією.

Дидактична гра «Усі професії потрібні»

Мета: Розвивати пам'ять, увагу, мислення. Формувати вміння розуміти, що всі професії потрібні та важливі. Закріпити знання про професії дорослих. Виховувати повагу до праці. Вчити поважати людей різних професій.

Матеріал: картки із зображенням різних професій.

Хід гри:

Вихователь пропонує розглянути картинки із професіями дорослих, назвати професію та розповісти про її важливість, корисність. Наприкінці гри вихователь підбиває підсумок, що всі професії потрібні та важливі.

Дидактична гра «Кому що потрібно для роботи»

Мета: Розвивати пам'ять, логічне мислення. Удосконалювати знання дітей про професії дорослих. Виховувати повагу до професійних якостей дорослих. Вчити знаходити предмети, що потрібні для певної професії.

Матеріал: великі картинки із зображенням професій дорослих, маленькі картки із зображенням предметів, що потрібні для цих професій.

Хід гри:

На стільчиках стоять великі картинки із професіями дорослих, а на килимку розкидані картки із предметами, що потрібні для цих професій. Дітям пропонується взяти одну картку на підлозі та підійти до картинки з тією професією, для якої потрібна ця річ. Діти пояснюють, чому саме підійшли до тієї або іншої картинки з професією.

Дидактична гра «Що зайве?»

Мета: Розвивати здатність використовувати власні знання і спостереження під час гри. Формувати вміння правильно розрізняти предмети потрібні для кожної професії. Виховувати повагу до представників різних професій. Вчити добирати предмети відповідно до професійної діяльності.

Матеріал: картки із зображенням предметів, що потрібні для різних професій.

Хід гри:

Вихователь виставляє картинки на набірне полотно, а діти їх називають. Потім вихователь пропонує дітям назвати зайвий предмет і пояснити, чому він зайвий.

Дидактична гра «Хто ким працює?»

Мета: Розвивати пам'ять, логічне мислення. Формувати вміння дітей називати професії за предметами, що потрібні для професії. Виховувати повагу

для праці дорослих. Вчити називати професії та предмети потрібні для даної професії.

Матеріал: предметні картки із зображенням різних предметів.

Хід гри:

Вихователь роздає дітям картки, на яких зображені речі, а діти їх розглядають і по черзі розповідають: людям якої професії вони потрібні, пояснюючи, чому. Якщо хтось із дітей вагається, не може визначити професію, то решта дітей допомагають.

Дидактична гра «Світ професій»

Мета: розвивати працьовитість, фантазію, вміння висловлювати свої думки. Розширити і закріпити знання дітей про професії та знаряддя праці. Виховувати почуття поваги та прагнення оволодіти в майбутньому потрібною професією. Вчити усвідомлювати, що добробут залежить від сумлінної праці.

Матеріал: ілюстрації на тему «Професії», народні прислів'я про працю.

Хід гри:

Вихователь пропонує розглянути картинки із професіями дорослих, назвати професію та розповісти про її важливість, корисність. Наприкінці гри вихователь підбиває підсумок, що всі професії потрібні та важливі.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Дука Т.М.

аспірант,

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

У сучасних соціально-педагогічних умовах важливого значення набуває краєзнавчо-туристична робота з дітьми, які позбавлені можливості вести

повноцінне життя, внаслідок певних вад фізичного чи психічного розвитку. Таким дітям необхідні спеціальні умови виховання та навчання, спрямованих на коригування їхніх можливостей.

Питаннями краєзнавчо-туристичної роботи з дітьми з особливими потребами та сім'ями, в яких вони виховуються займалися А. Ахметшин, А. Осгроградский, Є. Речицький, П. Янковський та ін.

Цікавим та досить дієвим в краєзнавчо-туристичній роботі з дітьми з особливими потребами є рекреаційний туризм, спрямований на відновлення фізичного та психічного здоров'я дітей з особливими потребами, підвищення їхньої працездатності, організацію відпочинку та оздоровлення [4, ст. 156].

Зазначимо, що основними завданнями краєзнавчо-туристичної роботи є інтеграція дітей з особливими потребами у соціумі, шляхом створення мережі інтегрованих позаміських закладів оздоровлення та відпочинку дітей з особливими потребами та їх сімей [2, ст. 16].

Виходячи з вище зазначеного, до основних напрямків діяльності краєзнавчої та туристичної роботи з дітьми з особливими потребами та сім'ями, в яких вони виховуються відносимо організацію їхнього дозвілля (фестивалі, концерти, дискотеки, краєзнавчо-туристичні поїздки, вечори творчості і т. ін.), організацію оздоровлення та відпочинку (створення мережі інтегрованих позаміських закладів оздоровлення та відпочинку дітей з особливими потребами та їх сімей і забезпечення їх функціонування), розробка інноваційних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей з особливими потребами та їхніх сімей, лобіювання в межах Закону України програм якісного оздоровлення дітей та молоді з особливими потребами та ін.

Слід наголосити, що діти з обмеженими життєвими можливостями швидко втомлюються, тому засвоєння азів туризму повинно проходити в цікавій та ігровій формі, повинен враховуватись рівень допустимих фізичних навантажень. Наприклад, діти з порушенням слуху мають здатність до збереження свого фізичного здоров'я, тому вони можуть брати участь у спортивних туристичних походах. Діти з порушенням зору часто не мають

відставання у фізичному розвитку, однак фізичні навантаження можуть негативно впливати на їхній зір [1, ст. 34].

Всі форми туристсько-краєзнавчої діяльності повинні допомагати дітям розширювати їхній кругозір, прищеплювати любов до рідного краю.

Отже, робота з соціально-педагогічної підтримки та реабілітації дітей з особливими потребами, створення умов для їхньої успішної соціальної і психофізіологічної адаптації, розвиток їхньої життєвої компетентності засобами краєзнавчо-туристичної роботи є принциповою ознакою сучасної демократичної освіти і суспільного життя [3, ст. 43].

Література:

1. Волков А.М. Туристско-краеведческая деятельность как ресурс дополнительного образования учащихся с нарушением слуха: дис. ... канд. пед. наук / Волков Алексій Михайлович. – Санкт-Петербург, 2010. – 218 с.

2. Іванова І.Б. Соціальна допомога інвалідам у клубах за місцем проживання (методичні рекомендації для спеціалістів соціальних служб молоді) / І. Б. Іванова // Соціальна допомога інвалідам : Інформаційний методичний бюлетень «Довіра і надія», 1995. – №5 – С. 15 – 20.

3. Козловская Г.В. Психологическое здоровье детей – социальная проблема страны / Г.В. Козловская // Вестник педагогики. – 2003. – № 3. – С. 42 – 47.

4. Лифанова И.В. Туристско-краеведческая деятельность в работе с детьми с ограниченными жизненными возможностями в учреждениях дополнительного образования: дис. ... канд. пед. наук / Лифанова Ирина Владимировна. – М., 2002. – 237 с.

ВЗАЄМОДІЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Залізник А. М.,

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

В основі «нової філософії» взаємодії сім'ї і дошкільного закладу лежить ідея відповідальності батьків за виховання дітей, покликаності соціальних інститутів (дошкільні заклади, школи, позашкільні заклади) допомагати та спрямовувати їхню виховну діяльність. Визнання пріоритету сімейного виховання потребує іншого змісту взаємин сім'ї та дошкільного закладу. Новизна таких взаємин визначається поняттями „взаємодія" та «співробітництво». Суть даних понять полягає у беззаперечній рівновартісності вкладу кожного учасника процесу та у відсутності привілею вказувати, контролювати та оцінювати.

Загальну проблему взаємодії сім'ї та дошкільного закладу висвітлено у сучасних наукових дослідженнях: Л. Загик, О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивір та інших. Відомий педагог В. Сухомлинський закликав учителів-вихователів вчити батьків справі виховання: «Учіть батьків мистецтва виховання як найблагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадянського обов'язку» [3, с. 537].

У філософському словнику поняття «взаємодія» - це така «філософська категорія, яка відображає особливий тип відношення між об'єктами, при якому кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи до їх зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що в свою чергу, зумовлює зміну його стану» [4, с. 77].

Поняття «взаємодія» у педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка розглядається, як «філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого» [2, с. 2].

«Взаємодія - спосіб організації спільної діяльності, яка здійснюється на основі соціальної перцепції і за допомогою спілкування» [1, с. 151]. Принциповими характеристиками даних взаємодії є рівність у спілкуванні і партнерство у спільній діяльності. Рівність у спілкуванні забезпечується взаємною повагою до особистості учасників спілкування, а також - діалектичним принципом самого процесу спілкування - навчаючи батьків, сам педагог навчається і розвивається. Головне - це прийняття педагогом гуманістичних і демократичних основ взаємодії людей між собою. Партнерство у спільній діяльності вихователів дошкільного закладу і батьків допускає наявність суб'єктивних інтересів кожної із сторін, але виконання практичних дій цими сторонами забезпечує розвиток особистості дошкільника. Ми дійшли висновку, що спільна діяльність вихователів та батьків повинна дотримуватись таких принципів: відвертість, доступність, добровільність, співробітництво.

Література:

1. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание / Куликова Т. А. - М.: Издательский центр „Академия“, 1999. - 232 с.
2. Педагогічний словник / [за ред. Ярмаченка М. Д.]. - К. : Педагогічна думка, 2001. - 514 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5 т. / В. О. Сухомлинський. - К. : Видавництво „Радянська школа“, 1976 - Т.2: Сто порад учителів. - 1976.-670 с.
4. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. - М. : Сов. энциклопедия, 1983. - 840 с.

МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Іващенко К. С.,

завідувач ДНЗ № 14, м. Умань

У виховному процесі дошкільного закладу освіти бесіда є основним методом розвитку моральності дитини.

Участь дітей у бесіді може обмежуватись не тільки повідомленням педагогом фактів з їх подальшим узагальненням, а й активною участю дітей. Остання є обов'язковим моментом в розвитку особистості дитини, сфери її моральності, оскільки передбачає прояв її особистісної активності.

Для дітей старшого дошкільного віку здебільшого використовується етична бесіда (узагальнення та систематизація знань, встановлення зв'язку між новими смислами і раніше зробленими висновками) та евристична (сократична) бесіда (розвиток творчого мислення, пошук та знаходження істини). Педагогічна функція цих двох видів бесіди полягає в тому, щоб, використовуючи знання та особистий досвід дітей, активізувати їхню пізнавальну діяльність, сприяти їх активному мисленнєвому пошуку, самостійному формуванню висновків і узагальнень.

Бесіда, будучи діалогічною формою взаємодії, реалізує інформативну (передача і прийом інформації), регулятивну-комунікативну (вплив на поведінку учасників спілкування), афективно-комунікативну (вираження та передача емоцій та переживань) функції спілкування.

У виховному процесі бесіда реалізується за допомогою трьох типів дидактичного діалогу: “педагог-дитина”, “дитина-дитина”, “дитина- педагог”.

За напрямом активності діалог “педагог-дитина” передбачає виконання вихователем професійно-функціональної ролі комунікатора в процесі виховної діяльності. Виконуючи дидактичну функцію, він “перекладає” зміст виховання на мову свідомості дитини, проникає в її внутрішній світ, оцінює інтелектуальні можливості, намагається зрозуміти її позицію як суб'єкта виховання.

Бесіда діалогічного типу “дитина-педагог” передбачає прояв активності з боку дитини щодо педагога. Ця активність відображає суб'єктивне прагнення бути рівноправним суб'єктом спілкування, що є неповторним, унікальним у власному сприйманні навколишнього світу та себе у ньому; прагнення отримати позитивну оцінку з боку педагога; бути адресатом цінної інформації;

зрештою, задовольнити свою духовну потребу - бути визнаним іншими та приєднатись до інших.

Діалог “дитина-дитина” використовується у найактивніших формах бесіди: парній і груповій роботі. Суб’єктні стосунки в діалозі “дитина-дитина” утворюються до моменту включення учасників бесіди. Визначальну роль в діалогічній взаємодії дітей має афективно-комунікативна функція спілкування, створення психологічного контакту із співбесідником на емоційному рівні, що в свою чергу насичує діалог особистісними нюансами оцінок і суджень.

Результативність методу бесіди має пізнавальний і розвивальний характер. Перший полягає в ґрунтовному, виваженому засвоєнні знань дітьми, в актуалізації їх життєвого досвіду, у доповненні його особистісно-значимими знаннями та у творчому пошуку істини. Другий проявляється в розвитку самосвідомості дітей старшого дошкільного віку, у здатності побачити себе, своє “Я” в іншому “Ти”, який виступає неповторним індивідуальним співрозмовником.

Таким чином, через діалогічну взаємодію відкривається широкий простір для самореалізації особистості дитини старшого дошкільного віку.

ЗАПУЩЕННЫЕ ДЕТИ – ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

*Измайлов А.,
ФГБОУ ВПО «Восточно-Сибирская государственная академия
образования» (г. Иркутск, Россия)*

Детство - период особой зависимости ребенка от окружающей среды, отношения родных. Общества и государства. «Успешность социализации» взрослого во многом определяется именно детским периодом развития и становления личности. Положение детей в современной России зачастую не просто вызывает тревогу. Но требует кардинального пересмотра позиции взрослых - родителей, педагогов и других представителей социального окружения ребенка. Отсутствие специалистов по охране детства, слабая

профилактика неблагополучия семьи и социального сиротства, как и разрушение учреждений дополнительного образования детей, недостаточное финансирование отчасти отягощают ответственность государства в отношении защиты прав ребенка.

Ребенок представляет собой природное существо, способное к саморазвитию, обладающее естественными задатками, внутренними силами и стимулами их спонтанного развития. По мере взросления, ребенок все больше становится субъектом собственного развития через активное взаимодействие с предметной и социальной средой, если уже в детском возрасте он получает достаточно свободы для проявления субъектности.

Нарушения нормального развития личности возможны, если ребенку не удастся социально адаптироваться в устойчиво значимой для него среде; если он не проявляет себя как индивидуальность; если референтные ребенку общности противоположны по своим социально-психологическим характеристикам и дезинтегрируют личность; если в силу различных причин он не в состоянии активно участвовать в воспроизводстве этих изменений, не может проявлять адекватную активность во взаимодействии со средой (А.В. Петровский).

Разнообразие понятий объясняется различием подходов к изучению педагогической проблемы отклонений в поведении детей и подростков.

Литература:

1. Гарбузов, В. И. Практическая психотерапия или как вернуть ребенку и подростку уверенность, истинное достоинство и здоровье / В. И. Гарбузов. - СПб : Лас-Книгас, 1994. - 230 с.

2. Иванова, Т. В. Социально-педагогическая работа с подростком-девиантом / Т. В. Иванова. - Иркутск : Изд-во Иркутск.гос. пед. ун-та, 2007.- 189 с.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ 5 - 7 РОКІВ В ПРОЦЕСІ МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Ищенко Л.В.

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Існує велика кількість педагогічних і психологічних досліджень (Б. М. Теплов, С. Т. Шацкий, А. А. Люблінская, З.И. Калмикова, М.М. Анцибор, К. М. Гуревич, І. С. Якиманская та інші), що переконливо доводять, що при забезпеченні систематичного індивідуального підходу до дитини при вивченні будь-якого предмета можна одержати набагато більш високі навчальні результати. Крім того, індивідуальний підхід з урахуванням особливостей особистості дитини, безумовно, впливає на його психічний стан, мотивацію навчання, формування навчальної діяльності (Ш. А. Амонашвілі, А. М. Матюшкін, З. И. Калмикова, Я. И. Ковальчук, Н.Ф. Тализіна, И. Э. Унт, Л. М. Зюбин, З. П. Шабаліна, А. А. Кірсанов, М. К. Акімова, Г.Ф. Суворова й ін.)

У педагогічній науці індивідуалізація визначається як організація навчального процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпів навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання [2].

Розглянемо можливості реалізації даного визначення в конкретній навчальній діяльності педагога.

Варто визнати, що в реальній практиці навчання конкретному предметному змісту вибір способів і прийомів навчання, як правило, обумовлений характером навчального матеріалу і типом заняття, але ні однієї з існуючих сьогодні методик (будь то методика розвитку мови, навчання математиці, образотворчому мистецтву і т.д.) він не обумовлений індивідуальними відмінностями дітей.

Для здійснення індивідуально-диференційованого підходу важливо було навчити вихователів диференціювати дидактичну мету залежно від рівня сформованості математичних уявлень у дітей. Відповідно до поставленої мети добирають зміст навчальних завдань, матеріал, методи навчання, форми навчальної діяльності дошкільників. Розв'язанню даної проблеми сприяють активні форми навчання: диспути, аналіз проблемних ситуацій, педагогічних задач, “брейнстормінг”, “ділові ігри” тощо.

Здійснювати індивідуально-диференційований підхід неможливо без вивчення індивідуальних особливостей дитини та врахування їх у навчанні.

Степанова Т.М.[2] радить додержуватися таких принципів діагностики:

–комплексний підхід, що вимагає всебічних знань про дитину: психічний розвиток, начуваність, розумова працездатність, рівень фізичного розвитку, соціальне середовище;

–цілісне системне вивчення особистості дитини, що мало можливість не тільки констатувати індивідуальну своєрідність, а й установити та пояснити її причини.

Щоб забезпечити всім дітям продуктивність пізнавальної діяльності, психологічний комфорт, успіх в процесі діяльності, доцільно поділили їх на дві підгрупи. До першої підгрупи входять діти з підвищеним рівнем сформованості математичних уявлень, до другої – решта дітей, які мають достатній рівень сформованості математичних уявлень.

Постала проблема передбачати різні результати навчання. Тому зміст програми адаптують для кожної підгрупи відповідно до можливостей дітей, виділивши базовий і підвищений рівні. Робота за різнокореневими програмами дає змогу працювати з кожною підгрупою дошкільників у своєму темпі (3).

Література:

1. Каданкова Н.Н. Психологические особенности детей при переходе от младшего к старшему дошкольному возрасту. Феномен п'яти лет: дис. канд. психол. наук. — М., 2000. — 151 с.

2. Степанова Т.М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого шкільного віку. Монографія. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. - 208с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО УМОВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

Каніщева Н.С.

музичний керівник ДНЗ № 30, м. Умань

Проблема адаптації дітей раннього та молодшого дошкільного віку до умов дошкільного навчального закладу є надзвичайно актуальною та широко досліджуваною в психолого-педагогічній літературі. Дослідження Н.Аксаріної, А.Мишкіс, Л.Голубевої, С.Нечай, Ж.Юзвак доводять складність процесу адаптації дітей до умов ДНЗ та важливість доцільної його організації для розвитку особистості дошкільника. Ними були виявлені об'єктивні причини, від яких залежить характер і тривалість процесу адаптації дітей-дошкільників, а саме: вік дитини, індивідуальні особливості вищої нервової діяльності, рівень соматичного і психічного здоров'я, соціального розвитку, вікові особливості розвитку дитини.

В психолого-педагогічній літературі зазначено, що адаптація людини – це універсальна властивість живого організму, що забезпечує його життєздатність в умовах, які постійно змінюються, і є процесом адекватним пристосуванню функціональних і структурних елементів до навколишнього середовища (А.Авцин, А.Георгієвський, І.Зотова, А.Солодков та ін.).

Надзвичайно важливим є визначення критеріїв адаптованості дитини до умов дошкільного навчального закладу, а саме:

- емоційний стан;
- прояви афективних станів;
- контактність;

- прояви асоціальних форм поведінки;
- ставлення до діяльності та рівень активності в ній.

Необхідним є зазначити такі основні напрями успішної адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу:

- створення позитивного емоційного стану;
- активізація соціальних контактів;
- зниження рівня тривожності та незахищеності;
- збагачення емоційного та соціального досвіду дітей;
- організація різноманітної та цікавої діяльності, що стимулює пізнавальну активність.

Музичне мистецтво специфічно впливає на емоційний стан та поведінку дошкільника в період адаптації. Дослідження В.Петрушина, К.Тарасової та ін. підтвердили, що необхідними і достатніми для моделювання базових емоцій (сум, гнів, спокій, радість) є такі два показники: темп (швидкий - повільний) та лад (мажорний – мінорний).

Музика задовольняє потребу дитини у самовираженні, у виході з напруженої соціальної ситуації, у підтриманні соціальних зв'язків, впливаючи на мотиваційно-потребову сферу дитини. Музика здатна впливати на такі дезадаптивні психічні стани, як тривожність, емоційна напруженість, депресія, психічна та соматична втомлюваність.

Залучення дітей до музичної діяльності в навчально-виховному закладі позитивно впливає на адаптацію дітей. Спостереження доводять, що діти, які зовсім не брали участь у спілкуванні з ровесниками та педагогами, під час танцювальної діяльності починали погойдуватися з боку в бік, узгоджуючи темп своїх рухів з темпом музики.

Проведення музично-дидактичних та музичних рухливих ігор з дітьми у важкий для них адаптаційний до нових умов період дає змогу кожній дитині відчувати себе в центрі уваги, свою належність до групи, запам'ятати імена інших дітей.

Музичне мистецтво в цілому сприяє успішній адаптації дітей до умов

навчально-виховного закладу та встановленню дружніх стосунків між вихователем та дітьми.

Література:

1. Нечай С.П. вплив музики на психічний стан людини в процесі адаптації // Наука і сучасність. – збірник наукових праць. Том 25. К.: Логос, 2001. – С. 107-112.

2. Нечай С.П. Адаптація як наукова проблема // Сучасні технології підготовки педагогів до професійної діяльності. – Запоріжжя, 2000. С. 64-77.

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Карнаух Л. П.

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університетімені Павла Тичини*

Нові трансформаційні процеси у світовій спільноті й у нашій державі, початок ери повноправності буття жінки та чоловіка потребують глибшого осмислення психолого-педагогічних механізмів гендерної соціалізації підростаючого покоління передумови повноцінної реалізації «Я». Самодостатність, особистісне зростання, креативність, розвиток внутрішнього світу жінки і чоловіка поступово стають першочерговими цінностями, оскільки свобода особистості може бути досягнута шляхом саморозвитку, руйнацією стереотипів. Демократичні процеси в Україні вимагають вироблення нових освітніх вимог до дошкільної освіти як першої ланки гендерної соціалізації особистості, що пов'язано передусім з необхідністю забезпечення рівного доступу обох статей до різних сфер життєдіяльності.

Проблема гендерного виховання знаходить відбиття в нормативно-правових документах України : Конституції України, Законах України: «Про

освіту», «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок», «Про дошкільну освіту», «Національній доктрині розвитку освіти», Базовому компоненті дошкільної освіти, Програмі «Дитина».

Аналіз практики освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах показує, що соціалізація дітей старшого дошкільного віку у відповідності з їх гендерною приналежністю відстає від реальних потреб та не відповідає сучасним вимогам. У дошкільних навчальних закладах гендерна соціалізація здійснюється недостатньо, лише деякі вихователі інтуїтивно реалізують диференційований підхід до хлопчиків і дівчаток, акцентуючи увагу на обов'язках хлопчиків допомагати і поступатися дівчаткам, не ображати їх, заступатися за них. Разом з тим слід підкреслити, що перед педагогом стоїть складне завдання – знайти шляхи, які б сприяли дружбі між хлопчиками і дівчатками і в той же час не гальмувати процес гендерної диференціації. Адже гендерна соціалізація забезпечує становлення психологічної статі та формування адекватних гендерних уявлень, засвоєння гендерних ролей та цінностей, стимулює процес ідентифікації дитини з особою своєї статі, передусім – із майбутньою роллю батька або матері. Відтак, гендерна приналежність дитини – конструктивний складник її індивідуальності, враховувати який у процесі виховання дитини вкрай необхідно.

Саме період дошкільного дитинства – це той етап, коли педагоги повинні зрозуміти дитину і допомогти їй розкрити ті унікальні гендерні особливості, які дають їй можливість розвивати свою унікальність і майбутній потенціал особистості. Складність такої роботи полягає в тому, що педагоги відчують недостатність теоретичних і практичних знань про методику їх формування.

Якщо не організувати психолого-педагогічний процес гендерної соціалізації планомірно і науково виважено, то психосексуальний розвиток дитини старшого дошкільного віку піде шляхом випадковості, стереотипу і шаблонності чи шляхом розпусти і бездушності [3]. Необхідним є подолання стереотипів, коли гендерна соціалізація розглядається як процес, який не потребує спеціальної уваги, який не становить складності через те, що не має

обмежень у віці. Недооцінка педагогічного впливу на соціальні прояви статі при формуванні та розвитку дитини може призвести до серйозних проблем, які складно піддаються корекції у зрілому віці.

По своїй суті гендерна соціалізація – це процес цілеспрямованої взаємодії та впливу на дітей задля формування у них психології статі[1]. Вона включає усвідомлення дитиною власної гендерної приналежності та пов'язаної з нею психосексуальної та соціосексуальної орієнтації, тобто, оволодіння соціопсихологічною роллю, яка вважається відповідною до моральних та естетичних норм людського суспільства. Це означає, що гендерна соціалізація не може мати стихійного, випадкового характеру, так як це об'єктивно детермінований та соціально зумовлений процес.

Отже, сьогодні не можна говорити про компетентність сучасного педагога без вивчення ним особливостей та методики здійснення гендерної соціалізації вихованців старшого дошкільного віку на сучасних психолого-педагогічних засадах. Мова йде про визнання самоцінності дитинства, застосування принципів особистісно-орієнтованого навчання і виховання, реалізацію культури творчої функції в новій, розвивально-освітній парадигмі, системний підхід до гендерної соціалізації дитини старшого дошкільного віку на засадах гуманізму[2]. Вимагають дослідження питання вивчення ефективних методів, форм роботи здійснення гендерної соціалізації старших дошкільників, удосконалення професійної компетентності вихователів, в основі яких лежить сприйняття дитини як неповторної цілісної особистості із притаманними лише їй гендерними та індивідуальними особливостями.

Література:

1. Говорун Т.В. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: Науково-методичний збірник / за ред. Т.В. Говорун. – К.: Інститут змісту та методів навчання, 1996. – 168 с.

2. Кононко О.Л. Розвиток статевої свідомості хлопчиків та дівчаток у дошкільний період / О.Л. Кононко // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: Науково-методичний збірник / за ред. Т.В.

Говорун. – К.: Інститут змісту та методів навчання, 1996. – С. 91-110.3. Кочерга О. Психологія раннього дитинства / О. Кочерга – К.: Видавничий дім «Шкільний світ», Видавець Л. Галиціна, 2006. – 128 с.

ДІАГНОСТИКА ЕСТЕТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

***Корольова І.,**
канд. пед. наук, доцент,
Херсонський державний університет*

Естетичне виховання є видом суспільної діяльності, який сприяє формуванню естетичної свідомості та самореалізації особистості, виявленню естетичної активності. Водночас є напрямом освітньо-виховної роботи, що вирізняється характерними особливостями змісту, форм, методів організації. На особливе значення естетичного виховання особистості та необхідність його діагностування наголошували вчені (І. Бех, З. Гіптерс, В. Дряпіка, Н. Крилова, Г. Падалка, Л. Печко, О. Рудницька, О. Софіщенко, Г. Шевченко та ін.).

Діагностика естетичної вихованості студентської молоді здійснюється з урахуванням різних наукових підходів. Аналіз цього питання на теоретичному рівні дозволив визначити такі основні підходи до проведення діагностичної роботи, пов'язаної з вивченням стану естетичної вихованості студентів вищих педагогічних навчальних закладів: гносеологічний, аксіологічний та культурологічний.

Результати вивчення особливостей діагностики естетичної вихованості за гносеологічним підходом дозволяє стверджувати про взаємозв'язок естетичної свідомості та естетичної діяльності. Ураховуючи це відповідно даного підходу до критеріїв естетичної вихованості віднесено: формування естетичного ставлення та досвіду, виявлення активності. Зважаючи на те, що естетичне тісно пов'язане з усіма важливими сферами людської діяльності, у процесі якої

відбувається формування особистісної свідомості, а саме ціннісних орієнтацій (Т. Аболіна, Н. Миропольська, Г. Падалка, Г. Шевченко та ін.), виокремлено аксіологічний підхід, котрий дає можливість здійснити діагностування системно відповідно виявлення естетичного ставлення до цінностей дійсності, їх сприймання, освоєння, структурування та використання.

У сучасній вищій педагогічній школі здійснюється гуманізація освітньо-виховного процесу. У його організації використовується культуротворча діяльність як різновид духовно-практичної діяльності, у процесі якої особистість спрямовує свої зусилля на освоєння, збереження, пропаганду та подальше примноження матеріальних, соціальних та художніх цінностей. Ураховуючи це, виокремлено культурологічний підхід до діагностування естетичної вихованості студентської молоді. Дослідниками (В. Асмус, О. Дем'янчук, Н. Крилова, Г. Падалка та ін.) такий підхід використовується до діагностики естетичної вихованості за показниками: формування естетичних смаків, ідеалів, інтересів та потреб; сприйняття; здійснення оцінювання, інтерпретації; пізнання, спілкування, творчості.

Ураховуючи зазначене, культурологічний підхід є найбільш доцільним для діагностування естетичної вихованості майбутніх педагогів. Із цією метою визначено відповідні критерії та показники естетичної вихованості студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності. До таких критеріїв віднесено: особливості ставлення студентів до естетичних цінностей; готовність студентів до освоєння естетичних цінностей; використання студентами естетичних цінностей у процесі діяльності.

Особливості ставлення студентів до естетичних цінностей розкривають ступінь їх взаємодії з естетичними предметами та явищами навколишнього середовища, які визначаються за такими показниками: виявлення інтересу, орієнтацій та потреб щодо естетичних цінностей. Готовність студентів вищих педагогічних навчальних закладів до освоєння естетичних цінностей розкриває характер і ступінь їх взаємодії зі світом прекрасного, що визначаються за показниками: готовність до сприймання, оцінювання та інтерпретування

естетичних цінностей. Використання студентами вищих педагогічних навчальних закладів у процесі діяльності естетичних цінностей засвідчує характер і ступінь залучення до цього процесу найважливіших способів освоєння прекрасного в навколишній дійсності.

Виокремлено його показники: використання студентами естетичних цінностей у процесі комунікативної, пізнавальної та культуротворчої діяльності.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ УЯВЛЕНЬ ПРО СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Косенко Ю. М.

канд., пед. наук, проф.

Маріупольський державний університет

Зміни, які відбуваються в нашому суспільстві, впливають на всі складові й хід соціалізації молодого покоління. Прискорення темпів соціальної динаміки, перетворення старих і виникнення нових соціальних структур, трансформація соціальних ідеалів і цінностей неминуче зададуть нові параметри перебігу соціалізації, висуваючи перед суб'єктом нові вимоги щодо формування нових моделей соціальної поведінки, конструювання індивідуальної системи цінностей особистості.

Уявлення про соціальне середовище виникають у кожної дитини в процесі взаємодії з реальністю, яку вона відображає в своїй свідомості, і яка виконує орієнтуючу роль по відношенню до подальших дій, тобто служить вдосконаленню і збагаченню будь-якої діяльності дитини. Сформовані на стихійному рівні уявлення про соціальне середовище, у будь-якому випадку стають стартом для формування відповідного змісту, який забезпечує перехід дитини в зону найближчого і перспективного розвитку. В зв'язку з цим стає важливим формування уявлень про соціальне середовище у старших

дошкільників, організоване під впливом педагогічної взаємодії дорослого з дитиною, на основі системних знань.

Звідси, мета статті – здійснити аналіз поглядів сучасних науковців щодо проблеми формування уявлень про соціальне середовище у старших дошкільників.

Принциповим, з цієї точки зору, є відбір знань. У вітчизняній культурі і науці Е. Водовозова, К. Ушинський, О. Запорожець, Є. Тіхєєва, А. Усова, Е. Фльоріна і інші науковці також розробляли зміст знань для старших дошкільників. Вивчення напрямів ознайомлення дошкільників з соціумом було зроблене в дослідженнях учених нашого часу (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калужька, О. Кононко). Це створило можливість підійти до пошуку шляхів формування уявлень дітей про соціальне середовище як актуальної, комплексної проблеми дошкільної педагогіки.

Загальноприйнятим є ознайомлення дітей з навколишнім світом у формі отримання ними знань про окремі явища соціальної дійсності на основі принципу наочності та інших дидактичних принципів. Формування уявлень про соціальне середовище досягається не стільки за рахунок розширення знань, яке практикується при традиційному ознайомленні з навколишнім світом, скільки за рахунок створення цілісної системи знань для дітей. Через систему знань про суспільство, в яких людина є центральною фігурою, формуються у дітей знання про себе як частину соціуму та інших людей в ньому .

Отже, практика потребує теоретичних розробок і науково обґрунтованих рекомендацій щодо шляхів формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про соціальне середовище.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Кривда В. М.,

завідувач НВК № 1, м. Умань

Головний шлях до якісного еволюційного розвитку суспільства - це зміни пріоритетів у освітніх процесах на демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу в закладах освіти, де посилюється увага до особистості, як активного суб'єкта суспільства, а пріоритетом стають загальнолюдські цінності та гармонічні стосунків з навколишнім світом. Втілення в життя гуманістичних ідей, прав людини, людської гідності й громадянської відповідальності нерозривно пов'язано із розвитком та вихованням толерантної особистості.

Вітчизняні вчені та педагоги (І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, А. Маслоу, Н. Побірченко, Т. Поніманська, І. Рогальська, С. Русова, В. Сухомлинський) вважають, що треба дітей якомога раніше знайомити з гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати доброті. Адже, саме дошкільний вік вважається сенситивним для формування морально-етичних основ розвитку особистості.

Вирішення даної проблеми передбачає спеціально організований освітній процес, одним із завдань якого є навчання вихованців правил шанобливого ставлення до різних людей, народів, культур, правил милосердної і терпимої взаємодії різних соціальних і національних груп. Формування толерантної особистості може здійснюватися лише за допомогою гуманістичних методів виховання.

Загальні принципи такого підходу містяться у взаємній довірі, створенні мікроклімату поваги, коли педагог в усіх справах разом з вихованцями, коли спілкування необхідне, цікаве і дитині, і дорослому; коли формальні учбово-дисциплінарні обставини переходять на другий план, а їх місце займає душа дитини, особистість, зі своїми інтересами та проблемами; у здійсненні активної, творчої ролі дітей дошкільного віку як суб'єктів, а не лише об'єктів педагогічного процесу[4, с. 116].

Вирішальною педагогічною умовою у вихованні є взаємодія педагога і дитини, оскільки успіх цього процесу залежить від людини, яка у цей час поряд з дитиною. Обов'язком педагога є зрозуміти дитину, створювати умови для розвитку і реалізації її умінь, здібностей та самостійності. Педагог має бути для дитини еталоном демократичної і гуманістичної поведінки. Як зазначає Т. Поніманська, „Майстерність вихователя саме й полягає в умінні доцільно й адекватно апелювати до почуттів і досвіду дітей, тактовно і делікатно обговорювати з ними питання, що їх хвилюють, точно допомагати в ціннісному освоєнні світу людей“ [3, с. 3].

Зауважимо, що у взаємодії дорослого з дитиною дошкільного віку вирішальним є терпимість і в той же час емоційність дорослого. Адже емоційні гуманістичні орієнтири обумовлюють ставлення особистості до навколишніх і трансформуються у регулятивно-поведінкові прояви. Науковці схиляються до думки, що еквівалентом взаєморозуміння виступає адекватний емоційний відгук на стан партнера, вміння вислухати думку іншого та викласти свою точку зору [2]. Отже, терпимі (а саме, толерантні) стосунки у педагогічному процесі відбувається перш за все через вимогливе ставлення до іншої людини.

Завдання педагога не лише дотримуватися самому і створювати умови для формування толерантності між дітьми, але й попередити прояв негативізму у стосунках всіх учасників навчально-виховного процесу (інших працівників закладу, батьків): різких емоційних проявів амбіційності, нетерпимості, упередженості, дратівливості, грубості у висловлюваннях, залякування. Всі ці прояви неприпустимі у стосунках із дітьми. . У той же час, як зазначає О. Сухомлинська, „людину не можна примусити бути моральною - потрібно її переконати, пропустити знання через її емоції, почуття, психіку, через свідомість з тим, щоб висловлені моральні цінності стали її власним надбанням“ [5, с. 40]

Отже, толерантний педагогічний вплив передбачає наявність у педагога довірливих стосунків із вихованцями, вмінь бачити у кожному вихованці індивідуальність, забезпечувати йому право на власну думку, самостійну дію,

підтримувати його самоповагу, рахуватися з його можливостями і бажаннями, впроваджувати співробітництво у освітньому процесі, прогнозувати можливі наслідки. Але ця робота може звестися нанівець, якщо педагог не врахує співробітництво з сім'єю, яке передбачає досягнення спільних цілей у вихованні, вироблення адекватних реагувань на процес соціального і емоційного розвитку дитини.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості : сходження до духовності / І. Д. Бех. - К.: Либідь, 2006. - 272 с.
2. Воспитание гуманных чувств у детей / ред. Л. Н. Проколиенко, В. К. Котырло. - К.: Рад. школа, 1987. - 174 с.
3. Поніманська Т. І. Виховання людяності : технологічний аспект / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. - 2008. - №4. - С. 3-5
4. Скрипник Н. І. Виховання толерантних взаєностосунків у дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. Пед. Наук : 13. 00. 07. - Умань, 2011.- 253 с.
5. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді : загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська / К. : Всеукраїнський фонд „Добро“, - 2006. - 43 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТРВЗ В ПРАКТИЦІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кривда В.С.

викладач

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що «традиційна освіта», орієнтована на передання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування. Як наслідок, традиційна система освіти спровокувала небажання

дітей вчитися і несформованість у них цінного ставлення до власного розвитку та освіти. Саме тому, проблема інноваційних методів навчання і виховання являється найбільш актуальною у сьогоденні. «Інноваційне (від. лат. innovatio – оновлення, зміна) навчання та виховання» – зорієнтоване на динамічні зміни в навчальному світі, навчальна та освітньо-виховна діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей.

Проте, проблема впровадження зарубіжних інноваційних технологій виховання у дошкільну освіту України на сучасному етапі вивчена недостатньо. За останні роки виникла широка мережа дитячих садків, що працюють за певними інноваційними технологіями. Вагомим аспектом є питання, які з виховних технологій превіалюють, які особливості їх використання у дошкільних закладах України.

Нині в дошкільній освіті широко використовується ТРВЗ (Теорія розв'язання винахідницьких завдань), яка активізує процес розвитку мислення дітей та допомагає формувати маленьких «філософів». Відтак, ТРВЗ розвиває творчість дитини, творчість її системного і діалектичного мислення.

Метою ТРВЗ є не просто розвиток творчості дитини (що саме собою вже не мало), а навчання дітей самостійного та системного мислення; формування розуміння процесів, що відбуваються у світі, природі, самій дитині; виховання у дітей якостей самодостатньої особистості, здатної розуміти єдність довкілля та його суперечності.

Методи ТРВЗ дають змогу побачити психологічні бар'єри, подолати страх перед новим, невідомим та прищепити дитині сприйняття життєвих і навчальних задач не як перепон, а як чергових задач, які потрібно і можна розв'язувати.

Методи ТРВЗ-педагогіки спрямовані на використання практичного досвіду дитини, формування її сенсорної культури, отримання вражень через усі канали відчуттів та сприйняття.

Як свідчить практика, ТРВЗ успішно розв'язує завдання проблемного і розвивального навчання. Ця технологія дає змогу будь-якому вихователю отримати достатньо високий результат під час формування інтелектуально-творчих задатків дитини за умови дотримання таких дидактичних принципів та правил, які розробив М.Стріха. Розкриємо їх:

- Принцип свободи вибору. Потрібно надавати дитині право вибору, де це можливо. Крім того, важливо формувати свідоме ставлення до цього вибору і відповідальності за нього.

- Принцип відкритості. Варто використовувати можливість працювати із задачами відкритого типу, які передбачають самостійність у доборі способів розв'язання і необмежену кількість відповідей. Життя перед людиною ставить саме такі задачі.

- Принцип діяльності. ТРВЗ-педагогіка відрізняється тим, що в її основу покладено передачу діяльності, а не передачу знань. Педагог має ознайомлювати дітей зі способами та діями, формувати уміння самостійно знаходити потрібну інформацію через пошукову діяльність, колективне обміркування та обговорення. Знання мають бути інструментом, а не пасивним багажем. Це означає: застосовувати їх, шукати умови і межі застосування, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення, розглядати в різних моделях і контекстах.

- Принцип зворотного зв'язку. Вихователь регулярно контролює процес засвоєння дітьми мислительних операцій та відстежує такі параметри: ступінь зацікавленості запропонованою задачею; рівень розуміння і засвоєння матеріалу. Яскравими показниками в цьому випадку є емоційний стан дитини, ознаки перемикання уваги; її запитання; пояснення, якими вона супроводжує продуктивні види діяльності.

- Принцип ідеальності. Ідеальність – одне з ключових понять ТРВЗ-педагогіки. Будь-яка наша дія характеризується не лише отриманою від неї користю, а й витратами зусиль, нервової напруги, часу, коштів. Що вища ідеальність дій, то більша від неї користь і менші витрати. Використання

прийомів і методів ТРВЗ-педагогіки не потребує спеціального обладнання, тому вони можуть бути частиною будь-якої форми організації навчально-виховної роботи, що дає змогу максимально використовувати можливості та інтереси дітей. Вони реалізують усі доступні ресурси для підвищення результативності і зменшення витрат під час виховання, розвитку, навчання.

ТРВЗ може бути використана в різних формах організації роботи з дітьми; підчас спостережень, розваг, підготовчої роботи до продуктивної діяльності, індивідуальної роботи, роботи в малих групах тощо.

На етапі підготовки суб'єктів інноваційної діяльності до роботи в нових умовах особливого значення набуває процес навчання педагогів. З цією метою використовували такі форми роботи як семінари, тренінги, консультації тощо. Зокрема, проведено серію педагогічних читань «Теоретичні та практичні засади педагогічних технологій», «Роль ТРВЗ у формуванні творчого мислення дітей»; «Зміст і особливості використання ТРВЗ».

Зазначимо, що організаційним та інтелектуальним ядром педагогічної інноваційності в закладі є дослідно-пошукова робота, яка організовується як у груповій, так і в індивідуальній формах. Коло досліджуваних проблем досить широке: апробація нової дошкільної програми «Дитина», модернізація управлінської діяльності керівника закладу, формування толерантних взаємовідносин в дитячому колективі, розвиток креативності дошкільників за системою ТРВЗ, формування інтелектуальної культури особистості молодшого школяра на засадах використання ТРВЗ.

Також, інноваційні технології є засобом модернізації методичної роботи. Належний рівень проведення методичних заходів забезпечує використання інтерактивних та інформаційних технологій. У роботі з дорослими використовуються такі методи ТРВЗ, як інтерактивна система нотаток, керована лекція, мозаїка, діалог, мозкова атака, синтез думок, акваріум тощо. Особливо доцільними виявились вони під час вироблення спільної колективної думки, при розв'язанні спірних питань, прийнятті рішення. Як свідчить, наша практика, використання активних форм навчання сприяє не лише професійному

зростанню, формуванню фахових компетенцій, а є глибинним поштовхом до самоосвіти.

Засобами підвищення інноваційної культури педагогів є підключення до Інтернет-мережі та створення власних сайтів, що розширює інформаційні можливості, стимулює до участі в різноманітних інтернет-заходах.

На нашу думку, методи, які застосовують у технології ТРВЗ, розвивають такі пізнавальні та творчі здібності дітей, як уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, інтегрувати й синтезувати інформацію, аналізувати ситуації, передбачати наслідки, вибудовувати гіпотези, застосовувати нові ідеї та методи розв'язання задач на практиці; здатність висловлювати оригінальні ідеї і винаходити нове; творча уява, дивергентність мислення (здатність припускати існування кількох правильних відповідей на одне запитання і продукувати оригінальні творчі ідеї), розуміння неоднозначності ідей, розвинена інтуїція та ін.

Відтак, технологія може використовуватись для всіх напрямів: розумового, морального розвитку дітей, а також у методичній підготовці вихователів. Найменш розробленою є проблема педагогічного супроводження морального розвитку дитини, що потребує подальшої розробки в теорії та практиці дошкільного виховання. У цьому напрямку певний і значний інтерес становить використання системного, творчого підходу теорії рішення винахідницьких завдань.

Адже впровадження елементів ТРВЗ у педагогічний процес ДНЗ не тільки сприяє значному підвищенню рівня когнітивної та емоційної поінформованості дитини, але і дозволить зменшити протиріччя між вербальною і реальною поведінкою у повсякденних ситуаціях життя дитини.

Таким чином, розвиток творчого мислення дітей з використанням адаптованих методів теорії вирішення винахідницьких завдань має значення не тільки у формуванні пізнавальних процесів, але і її моральності, позитивних моральних якостей.

Перспективи подальшого дослідження проблеми – вивчення можливостей більш цілеспрямованого та систематичного використання ефективних розвивальних систем у широкій практиці морального виховання дітей дошкільного віку.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Ефремов С.В. ТРИЗ для решения проблем обучения// Развитие творческих способностей детей с использованием элементов ТРИЗ: ИИЦ «ТРИЗ-инфо»,2002.
3. Загнибіда В. ТРВЗ для маленьких // Шкільний світ. – 1998. – № 4. – С. 5.
4. Крутій К. Л., Маковецька Н. В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: метод, аспект. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2004. – 128 с.
5. Нестеренко Л. Використання методів ТРВЗ у роботі семінару // Дошкільне виховання. – 2004. – № 5. – С. 9.

ІГРОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ

Левківська Л.О.

завідувач ясла-садочок «Ромашка»

Ясенівської ради Ставищенського району

Сучасний освітній простір, зокрема його дошкільна ланка, висуває досить високі вимоги до рівня підготовленості дитини до життя, ступеня її компетентності, необхідного для нормального функціонування у навколишньому середовищі. Ці вимоги стосуються усіх сфер життєдіяльності

дошкільника: взаємодії та гармонії з оточуючою його реальністю та власним внутрішнім світом. З огляду на це, освітньо-виховний процес спрямований на розвиток творчого потенціалу дитини, її здібностей та інтересів. Пріоритетним напрямом є виховання творчої, естетично багатой особистості, що у змозі розв'язувати актуальні та масштабні завдання не тільки власного сьогодення, а й сприяти процвітанню всієї нації.

Одним із стрижневих завдань мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу є оволодіння літературними нормами української мови та формування зачатків мовної особистості вже на дошкільному етапі навчання. Важливого значення у цьому зв'язку набуває своєчасна і систематична корекція мовленнєвих відхилень дошкільників у процесі провідної для означеного віку – ігрової діяльності.

Гра є одним із найважливіших засобів розвитку мовлення дітей. В іграх діти використовують всі форми усного мовлення: розмовне мовлення, монолог, пояснення, опис, міркування, розповідь. Діти виступають у ролі батьків, вихователів, учителів, героїв художніх творів і казок; їм доводиться слідкувати за своїм мовленням, оцінювати і контролювати мовлення інших гравців і персонажів, зіставляти нормативні і ненормативні вислови. Відтак, гра стимулює коригувально-мовленнєві дії.

Загальновідомо, що мовленнєві порушення в дитячому віці, негативно впливають на психофізичний стан дитини, подальшу шкільну адаптацію та її соціальну поведінку. Проблему корекції мовлення у дефектологічній науці досліджували Л. Виготський, О. Вінарська, Т. Власова, І. Єременко, Р. Левіна, І. Марченко, Т. Миронова, О. Ревуцька, Є. Соботович, В. Тарасун, М.Шеремет та ін. Існуючі дослідження проблеми корекційного впливу на дитину з мовленнєвими вадами доводять необхідність та доцільність створення інноваційних педагогічних засобів корекційно-розвивального навчання та виховання дошкільників з вадами мовлення.

Організація корекційно-педагогічної діяльності спрямованої на попередження, виправлення або послаблення мовленнєвих порушень у

дошкільників, передбачає впровадження системи інноваційних педагогічних методик, сприятливих для їх всебічного розвитку. Для дітей дошкільного віку в процесі логопедичної корекції можливості ігротерапії є найбільш дієвими.

У контексті нашого дослідження надзвичайно важливого значення набуває думка психологів про те, що терапія грою це взаємодія дорослого й дитини в якій дитині надається можливість вільного самовияву з одночасним прийняттям її почуттів дорослими.

Результати наших досліджень доводять, що ігротерапія набуває сьогодні особливого значення у процесі виховання і навчання дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Ігротерапія стабілізує емоційний стан дитини, стимулює розвиток пізнавальних процесів, мислення, допитливості, дослідницької активності; вчить дитину прислухатись до себе, усвідомлювати і промовляти свої відчуття, що сприяє розвитку мовлення, довільної уваги та пам'яті. Під час ігротерапевтичних занять у дошкільників з мовленнєвими порушеннями відбувається формування загальних ігрових дій, індивідуалізація спілкування вихователя з дітьми у процесі гри, організація спільної ігрової діяльності, тобто розвиваються комунікативні здібності для подальшої інтеграції та адаптації в соціумі.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Лемешук М. А.

викладач,

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Бурхливий темп соціальних змін сьогодення поставив перед педагогікою актуальне і проблемне питання соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. Проблеми соціалізації дітей дошкільного віку зумовлені зміною соціокультурних умов формування особистості, суперечливим станом

соціально-педагогічної теорії та практики. У сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою є соціалізація особистості як результат її соціального розвитку та виховання, досягнення оптимальної форми соціальної активності та компетентності, що дає змогу дитині бути активним перетворювачем власного життя та довкілля, мати право свободи вибору і ставати суб'єктом власної життєдіяльності. У зв'язку з цим дошкільному навчальному закладу відводиться особлива роль – спільно з сім'єю стати провідною соціальною інституцією соціалізації, яка забезпечує запровадження соціально-педагогічного супроводу соціалізації дітей дошкільного віку, спрямовує на розвиток соціально та індивідуально значущих рис особистості та її успішне функціонування як суб'єкта власної життєдіяльності у суспільному довкіллі.

Проблеми соціалізації особистості розглядалися з філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних, педагогічних позицій. Серед учених, які суттєво вплинули на дослідження проблеми соціалізації, слід назвати Г. Гіддінгса, Е. Дюркгейма, Е. Еріксона, Ч. Кулі, Дж. Міда, Т. Парсонса, Г. Тарда, З. Фрейда та ін. Загальній соціалізаційній проблематиці присвятили свої роботи Г. Андрєєва, Б. Вульфова, М. Євтух, В. Зеньковський, М. Лукашевич, Р. Овчарова, С. Русова, В. Семенов, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський та ін.

У вивченні проблем соціального становлення особистості особливе місце відводиться дітям дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення, що зумовлює труднощі в процесі соціалізації, формуванням мисленнєво-пізнавальної діяльності, своєчасною мовленнєвою підготовкою до школи в цілому.

Відтак у своєму дослідженні ми поставили за мету дослідити стан проблеми соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Під загальним недорозвитком мовлення у дітей з нормальним слухом і первинно збереженим інтелектом слід розуміти таку форму мовної аномалії, при якій порушується формування кожного із компонентів мовної системи:

фонетики, лексики, граматики. Мовний недорозвиток у дошкільників може проявлятися в різних ступенях: від повної відсутності загальнозживаної мови до розгорнутої фразової мови з вираженими елементами лексико - граматичного і фонетико-фонематичного недорозвитку [11].

Теоретичні і практичні засади мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку розкрито в дослідженнях А.Богущ, Н.Гавриш, Н. Горбунова, К.Крутій, Л.Калмикова, М. Лісіна, Н.Луцан, І.Луценко, Т.Піроженко, Г.Ніколайчук, М.Шеремет[3]. Учені зазначають, що всебічний, у тому числі і мовленнєвий розвиток дітей зумовлений їх залученням у різні види діяльності. Доведена висока ефективність ознайомлення дітей з довкіллям у мовленнєвому розвитку дітей (А.Богущ, Н.Виноградова, Л.Занков, В.Ізотова, Н.Кузнєцова, Н.Орланова).

Останнім часом внаслідок повсякденного використання технічних засобів комунікації (телефонний стільниковий зв'язок, телебачення, Інтернет і так далі), високій зайнятості батьків побутовими (частіше фінансовими) родинними проблемами спостерігається зниження якості спілкування між дитиною та дорослим. Комп'ютери, Інтернет, відеотехніка, телебачення змінили життя сім'ї.

У працях А.В. Запорожця, Л.І. Божович, М.І. Лисіної, та ін. звертається увага на той факт, що спілкування дитини з дорослим є основою її психічного розвитку. Ще Виготський Л.С. говорив про те, що найбільш сприятлива атмосфера спілкування створюється в сім'ї, де з перших днів народження дитини відбувається повноцінний розвиток її особистості, її соціалізації [1].

Арбузова Л.В. у своїй статті «Развитие коммуникативных навыков и социализация детей с ОНР» визначає, що практично в усіх дітей із загальним недорозвитком мовлення існують проблеми у взаємовідносинах з оточенням, низька самооцінка, підвищена тривожність, нестійкість емоційних станів і навіть агресивність. Також є труднощі входження в колектив, недостатнє вміння враховувати в спільній діяльності ділові та ігрові інтереси партнера, та часта відмова від вступу з ним в контакт. Педагог зазначає, що діти з порушенням мовлення, а серед них і діти із загальним недорозвитком

мовлення, належать до неоднорідної та чисельної групи, для якої оволодіння усним мовленням — єдиний і основний шлях особистісного розвитку [8] .

Незважаючи на увагу вчених до розвитку мовлення дошкільників, проблема соціалізації дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу не була предметом спеціального дослідження. Загальне недорозвинення мовлення у дітей старшого дошкільного віку, ускладнюючи процес соціалізації, спричиняє суттєве обмеження їх спілкування та життєдіяльності в соціумі, призводить до соціальної дезадаптації.

Отже, слід визнати, що незважаючи на актуальність проблематики соціалізації з позиції сучасної педагогіки і досить широке коло науковців, що займаються дослідженням соціалізації, багато її аспектів залишаються малодослідженими.

Література:

1. Виготський Л.С. Мислення і мова. Изд. 5, испр. - М.: Лабіринт, 1999. - 352 с.
2. Гвоздьов А.Н. Питання вивчення дитячої мови. М.: Дитинство-Пресс, 2007. - 472 с.
3. Дубова Н.В. Об особенностях навыков общения дошкольников с ОНР// Логопед в детском саду. – 2006. — №3. – С.36-38.
4. Ефименкова Л. М.Формування мови дошкільників: (Діти із загальним недорозвиненням мови). Кн. для логопеда. - 2-е изд., Перераб. - М.: Просвещение, 1985. - 112 с.
- 5.Жаренкова Г.І.Психолого-педагогічне вивчення учнів з ЗПР в спеціальній школі// Дефектологія. - 1981. - № 2
6. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М., Філічева Т.Б. Логопедія. Подолання загального недорозвинення мови дошкільників. М., 2004. - 320 с.
7. Зікеев А.Г.Розвиток мови учнів спеціальних освітніх установ. М.: Академія, 2007. - 200 с.

8.К вопросу о формировании лексико-грамматических средств языка у дошкольников с ОНР// Логопед в детском саду.- 2007. — №6. – С.40-52.

9.Лалаева Р.І. Серебрякова Н.В. Корекція загального недорозвинення мови в дошкільників. - СПб., 2003. - 160 с.

10. Лисина М.І. Формування особистості дитини в спілкуванні. СПб.: Питер, 2009. - 320 с.

11. Основы логопедии с практикумом по звуковимовленню: Учеб. посібник для студ. середовищ.пед.учеб. закладів /Т.В.Волосовец, Н.В. Горіна, Н.І. Зверева та інших.; Під ред.Т.В.Волосовец. – М.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 200 з.

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Литвиненко І.,
вчитель-дефектолог, аспірант кафедри
педагогіки та психології КВНЗ
«Херсонської академії неперервної освіти»*

Нинішній стан розвитку та реформування системи освіти характеризується зорієнтованістю на кожну особистість, розкриття її задатків і можливостей, спрямованістю на захист інтересів дитини, уникнення усередненості навчання. Особливо вагомого значення це набуває на першому етапі соціального становлення особистості, в період здобуття дітьми суспільної дошкільної освіти.

Професійна діяльність вихователя дошкільного закладу висвітлюють у своїх працях Н.В.Кузьміна, Е.О Панько, І.Д.Бех, О.Л.Кононко, К.Л.Крутій, В.У.Кузьменко та ін.

Існує проблема розвитку психологічної компетентності педагогів-дошкільників у системі післядипломної освіти, що є мало дослідженою. Недостатнє розкриття даної проблеми у психолого-педагогічній

теорії і практиці спонукає до з'ясування функцій та завдань сучасного дошкільного навчального закладу; визначення особливостей професійної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу; установлення змісту та структури психологічної компетентності вихователя; умов її розвитку в системі післядипломної освіти.

Можна зробити припущення, що розвиток психологічної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти сприятиме оптимізації навчально-виховного процесу з дітьми дошкільного віку, підвищенню рівня професійної компетентності педагогів-дошкільників.

Теоретико-методологічні аспекти розвитку психологічної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти вбачаємо у таких засадах: системному підході, у контексті якого психологічна компетентність педагога формується і розвивається в системі неперервної педагогічної освіти (П.К. Анохін, Л.Берталанфі, Е.Гідденс, М.С. Каган, БФ.Ломов); особистісному та організаційному підходах (К.О.Альбуханова-Славська, О.Г.Асмолов, В.П.Казміренко, О.В. Киричук, О.М.Леонт'єв, С.Д.Максименко, А.Б.Орлов, Т.М.Титаренко, В.Д. Шадріков); фундаментальному для психології принципі розвитку, єдності зовнішнього та внутрішнього (Г.С.Костюк, А.В.Петровський, С.Л.Рубінштейн, В.А.Роменець); принципі єдності змістової і динамічної сторін мотивації (В.Г.Асєєв, М.В. Савчин); концептуальних положеннях про особистість (І.Д.Беха, І.А.Зязюна, В.В.Рибалко); класичних теоріях діяльності (О.Л.Леонт'єв, С.Л.Рубінштейн) тощо.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що провідним завданням дошкільного навчального закладу є «збереження та зміцнення фізичного, духовного та психологічного здоров'я дітей» [1].

Відповідно до головного завдання дошкільної освіти визначаються напрями професійної діяльності вихователя ДНЗ та проблеми, пов'язані із впровадженням на практиці нового змісту дошкільної освіти.

Основними із напрямів О.Л.Кононко визначає такі: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [3].

Якщо, проаналізувати зміст визначення психологічної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу, то у словнику психолого-педагогічних термінів і понять компетентність трактується як поінформованість, обізнаність, авторитетність, професійні знання і вміння [14].

Психологічна компетентність педагога становить певну сукупність знань із психології та вмінь використовувати психологічні знання на практиці тощо [3].

Важливим фактором, що визначає зміст психологічної компетентності вихователя, є характер і специфіка його діяльності. Вона, виявляється в тому, що педагог-дошкільник у своїй практичній діяльності повинен створювати умови, вживати заходів, які сприяють підвищенню якості та ефективності навчально-виховного процесу, стимулюють сприятливий соціально-психологічний клімат у колективі дошкільників, допомагають координувати співпрацю дошкільного закладу з сім'єю.

Діяльність вихователя дошкільного навчального закладу має бути передусім спрямована на підтримку психічного здоров'я дітей дошкільного віку; забезпечення сприятливих умов для їхнього психічного розвитку; розвиток індивідуальних здібностей кожного вихованця, на високоефективну підготовку до тих чи інших видів професійної діяльності.

Відповідно психологічна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу передбачає поєднання низки компонентів, які у взаємозв'язку мають забезпечувати розвиток педагога як суб'єкта безперервної освіти, а саме: аксіологічного, когнітивного, діяльнісно-творчого, особистісного.

Основи психолого-педагогічної підготовки працівника дошкільного навчального закладу закладаються під час навчання у вищому навчальному закладі та поглиблюються і розвиваються у період післядипломної освіти.

Література:

1. Закон України „Про дошкільну освіту” // Урядовий кур’єр. – 2001. - № 144. – С. 1-9.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. – К.: Освіта, 1998.- 255с.
3. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). – К.: Стилос, 2002. -144 с.
4. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / Упорядник Ю.В.Буган, В.І.Урупський. – Тернопіль: Астон, 2001. – 176 с.

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ

Малишевська І.А.

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Розвиток спеціальної дошкільної освіти в Україні відбувається в напрямку всебічного розвитку особистості, що означає забезпечення вільного володіння державною мовою. Одним із стрижневих завдань мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу є оволодіння літературними нормами української мови та формування зачатків мовної особистості вже на дошкільному етапі навчання. Рідна мова є важливим засобом пізнання дійсності. Мова – це головний людський інструмент. Своєчасне опанування правильної, чистої мови сприяє формуванню в дитини впевненості в собі, розвитку її мислення, комунікативних здібностей.

Мовлення – природжена здатність, що формується поступово. У багатьох дітей цей процес затримується з певних причин. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань для спеціалістів дошкільних навчальних закладів. Успішність навчання дитини в школі залежить від

сформованості в неї зв'язного мовлення, словника, уміння правильно висловлювати свої думки й почуття, здатності передавати в мовленні різні явища оточуючого світу.

У зв'язку з цим особливо гостро постає питання про підвищення якості дошкільної логопедії, про пошук нових методів корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. В процесі логопедичної корекції можливості логопедичної ритміки на сучасному етапі є найбільш дієвими. Це стимулює подальший розвиток інноваційних прийомів логопедичної ритміки, зміст якої має педагогічне і соціально-психологічне спрямування.

Логоритмічне виховання дітей з проблемами мовлення ґрунтувалося на працях вітчизняних та зарубіжних учених (Н.Г. Александрової, Н.О. Власової, Г.А. Волкової, В.О. Грінер, Е. Жак-Далькроза, В.О. Кондратенко, З.П. Ленів, Т.С. Овчіннікової, Є.В. Оганесян, К. Орфа, Є.Ф. Рау, А. Розенталь, М.А. Румер, Ю.О. Флоренської, М.К. Шеремет та ін.). Як стверджують науковці, найбільш ефективним методом подолання мовленнєвих порушень є логоритміка – система музично-рухових, мовленнєво-рухових та музично-мовленнєвих ігор і вправ [1].

Логопедична ритміка, на нашу думку, є ефективним засобом, який сприяє подоланню мовленнєвого дефекту за допомогою тренування та розвитку необхідних якостей мовленнєвого розвитку дитини: загальної, дрібної, мімічної та артикуляційної моторики, відчуття ритму. Характерною особливістю логопедичної ритміки є поєднання рухових та мовленнєвих вправ на основі музичного ритму, але домінуюча роль при цьому належить руху в поєднанні з мовленням. Головним принципом логоритмічних занять є взаємозв'язок мовлення, музики і руху. Музика є організуючим фактором під час логоритмічних занять. Логоритмічні заняття вчать бачити світ у розмаїтті барв, співчувати, радіти, відчувати красу оточуючого світу; тренують стійку увагу, дрібну та загальну моторику, сприяють урівноваженню нервово-психічного стану дитини [2].

Отже, логопедична ритміка ефективно впливає на розвиток усіх компонентів мовлення, слухових функцій, мовленнєвої функціональної моторики, пам'яті, уваги, морально-естетичних почуттів, пізнавальних процесів, творчих та комунікаційних здібностей дошкільників.

Література:

1. Боряк О.В. Основні принципи та методи корекції просодичної сторони мовлення старших дошкільників із дизартрією засобами логопедичної ритміки / О. В. Боряк // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Випуск 17 в двох частинах, частина 2. – Серія : соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. – С. 262–270.

2. Овчіннікова Т.С. Музика, ритм і співи в логопедичній роботі : методичний посібник / Т.С. Овчіннікова, Л.О. Федорович. – Кременчук : Християнська зоря, 2009. – 88 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАСАДАХ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Мамай А.,
науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Залізняк А.М.
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

У сучасних умовах розвитку системи освіти в Україні потребують перегляду усталені погляди на взаємовідносини дошкільного навчального закладу і сім'ї щодо виховання дітей дошкільного віку. Сім'я і дошкільний навчальний заклад - це природні союзники, дві могутні виховні сили. Взаємодія між ними вимагає доброго знання один одного. Запорукою успішної взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї є вивчення соціального, економічного та духовного статусу сім'ї, її виховного потенціалу.

Історія людського суспільства відвела батькам головну роль у вихованні своїх дітей. Сім'я виступає важливою формою соціалізації молодих поколінь. На таку особливість сімейного виховання вказував ще В.Сухомлинський, зазначаючи, що «виховує, звичайно, сім'я в цілому, загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно, ж батьки. Без батьківської мудрості нема виконуючої сили в сім'ї... Ця сила йде від батьків, у них-коріння і джерело» [6, с. 274].

Важливим аспектом взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї є система підвищення педагогічної культури батьків, методологічною основою якої виступає досвід родинної педагогіки, досягнення вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки з питань родинного виховання [1;2;3;4;5].

Зміст роботи з батьками включав такі теми: „Традиції вашої сім'ї“, „Використання народної педагогіки в родинному вихованні“, „Яке дерево, такі його квіти, які батьки - такі й діти“, „Мати - дзеркало життя“, „Роль сім'ї у вихованні дітей на родинних традиціях українського народу“, „Обмін досвідом з питань родинного виховання“ та ін.

Ефективними формами організації такої роботи добре зарекомендували себе лекторії для батьків, педагогічні та методичні консультації, конференції з проблем родинного виховання та ін. При плануванні цієї роботи враховували соціальний стан, вік, освіту батьків, сімейний мікроклімат, життєві позиції, ставлення до виховання дітей, до взаємодії з дошкільним навчальним закладом тощо.

Література:

1. Алексеенко Т. Ф. Формування педагогічної культури сучасної молоді сім'ї / Т. Ф. Алексеенко // Все для вчителя. -1998. - № 1-2. - С. 46-47.
2. Гребенников И. В. О системе повышения педагогической культуры родителей / И. В. Гребенников // За единство принципов воспитания детей в дошкольном учреждении и семье : из опыта работы. - М. : Просвещение, 1982. - С. 19-26.

3. Грицкова Ю. В. Основні форми просвітницької роботи з батьками у другій половині ХХ сторіччя / Ю. В. Грицкова // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2006. — № 12. — С. 49-53.

4. Залізник А. М. Педагогізація батьків - запорука морального виховання дітей старшого дошкільного віку / А. М. Залізник // Сучасні наукові дослідження - 2006 : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. - Т. 7. Педагогічні науки, 20-28 лют. 2006 року - Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. - С. 98-101.

5. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до здійснення просвітницької роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку з морального виховання / А. М. Залізник // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. - Ч. 1. / Гол.ред.: Кузь В. Г. - К. : Міленіум, 2005. - С. 70-78.

6. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / Сухомлинський В.О. - К.: Рад.школа, 1978 - 234 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Мартинчук О.,

канд. пед. наук, доцент,

Київський університет імені Бориса Гоінченка

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія (вихователів, помічників вихователів, практичного психолога, фахівців з корекційної педагогіки, медпрацівника, соціального педагога, батьків, вихователя-методиста, директора). Особливе місце в цій командній взаємодії належить корекційному педагогу, який забезпечує корекційно-компенсаторне навчання і виховання. Однак, педагогом, який найбільше співпрацює з особливою дитиною в умовах масового дошкільного закладу, є вихователь. Тому від його

компетентності, обізнаності в особливостях психічного розвитку, завданнях, методиках і технологіях навчання, виховання і розвитку залежить успішна реабілітація такої дитини.

реалії сьогодення свідчать про те, що освітня інтеграція дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади є найбільш ефективною для тих, хто завдяки ранній діагностиці та своєчасним корекційним заняттям наблизився до нормативних показників загального психічного і мовленнєвого розвитку. Відтак, незаперечним є той факт, що корекційна підтримка в дошкільному віці, який є сензитивним для розвитку багатьох вищих психічних функцій людини, надасть можливість максимально реалізувати реабілітаційний потенціал дитини з особливими освітніми потребами, інтегрованої в масовий навчальний заклад.

Сьомий рік життя для «особливої» дитини є роком підготовки до успішного навчання в школі. Як правило, діти з відхиленнями психофізичного розвитку йдуть до школи з семирічного віку, щоб мати можливість більш плідно підготуватися до шкільного навчання, адже від того, наскільки успішним буде навчання, залежатиме її майбутнє. Тому на кінець дошкільного періоду значна увага приділяється формуванню в особливої дитини компетентності та базових якостей особистості (ініціативності, самостійності, комунікативності, довільності тощо) та формуванню психічних новоутворень, які складають структуру «шкільної зрілості».

Дитина з особливими потребами здатна вчитися, тобто засвоювати програму, яку пропонує їй дорослий, але лише в тій мірі, в якій вона адекватна її власним інтересам і можливостям, тобто якщо програма дорослого стає програмою самої дитини. При цьому потрібно враховувати, що розвиток дітей з обмеженими можливостями здоров'я набагато більшою мірою, ніж розвиток їх однолітків, котрі нормально розвиваються, залежить від якості освітнього середовища, від змісту і характеру співробітництва, допомоги дорослого.

Для того, щоб підготувати особливу дитину до шкільного навчання, потрібно формувати у неї передумови успішного навчання: вміння зрозуміти

завдання або інструкцію і самостійно нею керуватися, виконувати правила, долати труднощі, навички самостійності, вміння правильно реагувати на оцінку виконаного завдання, доводити розпочату справу до кінця.

Основними особливостями пізнавальної сфери дитини з психофізичними порушеннями є : недостатня сформованість мотиваційної сфери, недостатня концентрація і стійкість уваги, слабкість у розвитку моторики, просторові труднощі. Без спрямованої корекційної роботи наявні у дітей труднощі в подальшому можуть призвести до відсутності інтересу до навчання, зниження обсягу пам'яті, помилок запам'ятовування, труднощам в оволодінні письмом (дисграфії), читання (дислексії), слабкому оволодінні грамотою. Пріоритетними напрямками розвитку дитини з особливими потребами, які забезпечують наступність у навчально-виховній роботі дошкільного навчального закладу і початкової школи, є особистісний соціально-моральний, емоційний, фізичний і моторно-руховий, пізнавальний і мовленнєвий розвиток дитини з порушеннями психофізичного розвитку.

Зважаючи на загальні та специфічні закономірності розвитку дошкільнят з відхиленнями психофізичного розвитку, вважаємо за доцільне окреслити наступні завдання педагогічного супроводу психофізичного і мовленнєвого розвитку дитини старшого дошкільного віку:

- формувати компетентність дитини з особливостями психофізичного розвитку відповідно до оптимальних для цього віку основних показників;

- забезпечувати збагачення (ампліфікацію) розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах використання різних видів дитячої діяльності (ліплення, аплікація, малювання, конструювання, ручна праця, праця в побуті, а також дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові ігри); розвиток пізнавальної активності;

- забезпечувати пізнавальний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, який значною мірою залежить від процесів, пов'язаних з переробкою та засвоєнням інформації (концентрація уваги, сприймання і запам'ятовування);

– продовжувати формувати мовленнєву і комунікативну компетентність дитини з особливими потребами;

– формувати готовність дитини до навчальної діяльності;

– формувати адекватну самооцінку висловлювань і вчинків, а також оцінку дитиною власних можливостей і досягнень у різних видах діяльності, розвивати самостійність; розвивати соціальні вміння: допомагати одне одному, співпрацювати, співчувати, підбадьорювати, брати на себе відповідальність, робити справи, корисні для всіх, з повагою і розумінням ставитися до особливостей людей.

Умовами забезпечення успішного педагогічного супроводу дітей є готовність закладу до роботи з дитиною, яка має особливі освітні потреби. Насамперед, це психологічна готовність вихователя, яка передбачає наявність бажання допомогти такій дитині та її батькам. Вихователь має володіти спеціальними знаннями, вміннями і навичками, які дозволять йому створити ефективні умови для розвитку і навчання дитини з вадами психофізичного розвитку, забезпечити її активну участь у всіх видах діяльності та спілкування з дітьми групи; здійснювати адекватну просвітницьку роботу з батьками дитини, котра має певне порушення, та з батьками дітей з нормативним розвитком. Також важливим є врахування того, що дитина з відхиленнями в розвитку не може продуктивно розвиватися без спеціально створеної ситуації успіху, відтак, потрібно постійно створювати педагогічні умови, за яких дитина зможе перенести засвоєні способи і навички в нову ситуацію.

Література:

1. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К. Стаффорд - Львів: Т-во «Надія», 2000.- 255 с.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва - К.: «Саміт-Книга», 2009. - 272 с.

3. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод, посібник для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна

Мартинчук. - 2-ге вид. - К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. - 288 с.

4. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. Програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. - К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. - С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.

ІННОВАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ЛОГОПЕДІЇ

Моцна Н.

*вихователь ДНЗ «Казка»-СофіїРусової
с. Драбово-Борятинське,
Драбівський р-н, Черкаська обл.*

Реформування системи спеціальної освіти в Україні потребує розробки нових ефективних методів корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами, що відповідають сучасним науковим знанням про нормальний і дизонтогенетичний розвиток. Розвиток спеціальної дошкільної освіти в Україні відбувається в напрямку всебічного розвитку особистості, що означає забезпечення вільного володіння державною мовою. Одним із стрижневих завдань мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу є оволодіння літературними нормами української мови та формування зачатків мовної особистості вже на дошкільному етапі навчання. Адже набуті уже в дошкільному віці мовленнєві навички не тільки забезпечують основу шкільного навчання дитини, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність кожної дорослої людини. Важливого значення у цьому зв'язку набуває своєчасне виявлення і систематична корекція недоліків мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку.

Рідна мова є важливим засобом пізнання дійсності. Мова – це головний людський інструмент. Своєчасне опанування правильної, чистої мови сприяє формуванню в дитини впевненості в собі, розвитку її мислення, комунікативних здібностей.

Мовлення – природжена здатність, що формується поступово. У багатьох дітей цей процес затримується з певних причин. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань для спеціалістів дошкільних навчальних закладів. Успішність навчання дитини в школі залежить від сформованості в неї зв'язного мовлення, словника, уміння правильно висловлювати свої думки й почуття, здатності передавати в мовленні різні явища оточуючого світу.

У зв'язку з цим особливо гостро постає питання про підвищення якості дошкільної логопедії, про пошук нових методів корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. В процесі логопедичної корекції можливості логопедичної ритміки на сучасному етапі є найбільш дієвими. Це стимулює подальший розвиток інноваційних прийомів логопедичної ритміки, зміст якої має педагогічне і соціально-психологічне спрямування.

Логоритмічне виховання дітей з проблемами мовлення ґрунтується на працях вітчизняних та зарубіжних учених (Н.Г. Александрової, Н.О. Власової, Г.А. Волкової, В.О. Грінер, Е. Жак-Далькроза, В.О. Кондратенко, З.П. Ленів, Т.С. Овчіннікової, Є.В. Оганесян, К. Орфа, Є.Ф. Рау, А. Розенталь, М.А. Румер, Ю.О. Флоренської, М.К. Шеремет та ін.). Як стверджують науковці, найбільш ефективним методом подолання мовленнєвих порушень є логоритміка – система музично-рухових, мовленнєво-рухових та музично-мовленнєвих ігор і вправ.

Отже, логопедична ритміка, на нашу думку, є ефективним засобом, який сприяє подоланню мовленнєвого дефекту за допомогою тренування та розвитку необхідних якостей мовленнєвого розвитку дитини: загальної, дрібної, мимічної та артикуляційної моторики, відчуття ритму. Характерною особливістю логопедичної ритміки є поєднання рухових та мовленнєвих вправ на основі музичного ритму, але домінуюча роль при цьому належить руху в поєднанні з мовленням. Головним принципом логоритмічних занять є взаємозв'язок мовлення, музики і руху. Музика є організуючим фактором під час логоритмічних занять. Логоритмічні заняття вчать бачити світ у розмаїтті барв, співчувати, радіти, відчувати красу оточуючого світу; тренують стійку увагу,

дрібну та загальну моторику, сприяють урівноваженню нервово-психічного стану дитини.

НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

*Пацалюк І.,
канд. пед. наук, доц.
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

З погляду сучасної педагогічної теорії та практики навчання молодших школярів з особливими потребами вимагає використання образотворчого мистецтва як засобу естетичного розвитку особистості. Такий підхід до реалізації навчально-виховних завдань є доцільним, оскільки саме образотворче мистецтво - особлива форма вираження естетичного ставлення людини до дійсності, а твори мистецтва є відображенням навколишнього. Різноманіття видів та жанрів, колористики та композиційної побудови, художніх технік - це те що розкриває особистості багатогранність мистецтва.

Формування уявлень про видовий поділ образотворчого мистецтва в учнів молодшого шкільного віку з особливими потребами базується на ознайомленні їх із ціннісним змістом образотворчого мистецтва (соціальним, художнім та естетичним), що дає змогу:

–набути учням знання про види мистецтва та його особливу соціальну роль,

–сформувати вміння оціночного ставлення до прекрасного у мистецтві та навколишньому, як наслідок - розвинути власні креативні здібності.

Не менш важливим фактором є власна образотворчість школярів.

Ознайомлення учнів з видами і жанрами образотворчого мистецтва здійснюється на уроках образотворчого мистецтва систематично, протягом усього курсу навчання малюванню. Для залучення мистецьких творів вчитель має три шляхи:

- демонстрування творів,
- бесіди про образотворче мистецтво,
- відтворення побаченого у власній образотворчій діяльності.

Метою цієї педагогічної діяльності є навчити молодших школярів з особливими потребами сприймати та оцінювати твори мистецтва, глибоко розуміти їх зміст та образність, допомогти дітям усвідомити мистецтво як особливу особистісну цінність, а також надати школярам чітких знань про видово-жанровий поділ сучасного візуального мистецтва. Цінним є і те, що у процесі сприйняття творів мистецтва, їх обговорення та аналізу школярі розвиваються духовно, оскільки формується їхній естетичний світогляд - інтегруюча властивість людини, у якій поєднуються емоційні та інтелектуальні сили. Її виразником є оцінна та творча діяльність, тобто особистісне бачення прекрасного в дійсності та мистецтві.

Демонстрування творів виконує двояку функцію - наочне забезпечення певної теми та показ особливостей мистецьких творів різноманітної жанровості.

Бесіди про мистецтво передбачають наступне:

- ознайомлення з виразністю певного виду мистецтва, стилем художника, колористикою робіт тощо;
- вираження емоційного ставлення;
- наявність суджень (на відповідному віковому та індивідуальному рівні) відносно сказаного вище.

Зробити це учні зможуть лише тоді, коли матимуть необхідні знання, володітимуть термінами та навичками сприйняття, оцінювання, образотворчості. Тому основою вивчення творів мистецтва є розвиток у дітей навиків сприйняття художнього образу, тобто вміння оцінювати, яке характеризується наявністю емоційності, сприйнятливості, вмінням виразити власну позицію - ставлення до творів мистецтва, ерудицією - розширенням об'єму знань і уявлень про мистецтво.

У початковій школі більшість дітей сприймають мистецтво на предметно-подійному рівні, естетичне сприйняття носить наочно-дійовий характер, серед головних його особливостей - установу на безпосередньо емоційний відгук, фрагментарність. Часто сприйняття характеризується

використанням стереотипів, тобто переважанням репродуктивного мислення, хоча нерідко показником естетичного сприйняття є прояв інтересу до художньої деталі, яка створює цілісність образу.

При формуванні знань про видовий поділ образотворчого мистецтва першочергове завдання вчителя зацікавити дітей, тобто сформувати естетичний інтерес. Для цього необхідно зорієнтувати учнів на спілкування з прекрасним у мистецтві та навколишньому, сприяти пізнанню прекрасного у житті та творах мистецтва, створити умови для творчої активності та творчого самовираження. Можливості вчителя при формуванні естетичного інтересу необмежені, тут підійде будь яка форма роботи (згідно вікового цензу та психолого-фізіологічних особливостей школяра), що емоційно впливає на свідомість дитини, її розум та почуття. Разом з тим кожен вчитель повинен знати і враховувати у своїй роботі антистимули інтересу – надмір репродуктивного матеріалу, домінування словесних форм роботи, повільний темп уроку, погана організація, одноманітність прийомів заохочення та оцінювання, неувага до переживань дитини.

Сприйняття мистецтва молодшими школярами з особливими потребами умовно поділяється на три фази: докомунікативна, що передбачає наявність мотивів та установок, друга – комунікативна, тобто процес споглядання, третя – посткомунікативна, на даному етапі формується оцінка, обґрунтоване судження. Наявність мотивів та установок говорить даному етапі ми повинні вчити дитину здатності бачити, чути, а не лише спостерігати. У більшості випадків діти, що прийшли у школу вже психологічно готові до цієї діяльності.

Споглядання – це перший етап у складному процесі осягнення світу мистецтва. Цей процес є безконечним. Свідомість дитини не лише відображає об'єктивний світ - будь що, що сприймається, викликає емоційний відгук, в залежності від особливостей естетичного досвіду, естетичних інтересів він може бути як активним, так і пасивним. На споглядальному етапі роботи вчителі зосереджують свої зусилля на організації безпосереднього контакту школярів зі світом прекрасного, не залежно, чи це сприйняття мистецьких

творів, власних образотворчих робіт, чи сприйняття прекрасного у навколишній дійсності. Саме у спостереженні має місце єдність сприймання та мислення, оскільки воно вимагає осмислення того, що бачимо чи чуємо. Як наслідок - цілеспрямовано формується естетична оцінка побаченого.

Важливою для засвоєння інформації є і образотворчість молодших школярів з особливими потребами - малювання, аплікація, ліпка, конструювання. Такий підхід дозволить краще опанувати естетичну інформацію.

Як бачимо, формування знань про видовий поділ образотворчого мистецтва в процесі роботи з творами цього мистецтва, підкріпленій образотворчими вправами сприяє естетичному розвитку молодших школярів з особливими потребами.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Підлипняк І. Ю.

викладач,

*Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Оптимізувати, підвищити ефективність процесу формування математичної компетенції дітей дошкільного віку в різновікових групах дозволить нагальна потреба у посиленні ролі та озброєнні майбутніх вихователів відповідними інформаційно-комунікаційними технологіями.

На сучасному етапі перед майбутніми вихователями стає таке педагогічне завдання: 1) розвивати у дітей пізнавальні процеси (пам'ять, увагу, мислення, уяву); 2) формувати математичну компетенцію засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Щоб підвищити ефективність навчання дітей дошкільного віку, рівень математичної компетенції майбутнім вихователям необхідно опанувати такий комплекс знань, вмінь та навичок, який би дозволив впливати на рівень розвитку пізнавальної активності дітей, що стає можливим завдяки озброєнню їх цілим рядом інформаційно-комунікаційних засобів.

Основними завданнями підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетенції засобами інформаційно-комунікаційних технологій є: ефективне застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій, види технологій обробки, подання, зберігання і передачі інформації; формування знань про вимоги, що пред'являються до засобів інформаційно-комунікаційних технологій, основних принципах оцінки їх якості, навчання майбутніх педагогів дошкільної ланки стратегії практичного застосування засобів інформатизації у сфері освіти; ознайомлення із загальними методами інформатизації, адекватними потребам навчального процесу, контролю та вимірювання результатів навчання дітей дошкільного віку.

Засоби інформаційно-комунікаційних технологій використовуються у сучасному освітньому процесі, перш за все, як засоби навчання при організації різних видів навчальної діяльності.

Перелічимо основні можливості застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми фахівцями вихователів щодо формування математичної компетенції дітей дошкільного віку:

1. Пошук та добір навчального матеріалу в Internet:

- малюнки, практичні завдання, додаткові відомості про застосування математики в житті, цікаві факти з історії математики, фізкультхвилинки, вірші, загадки презентації та математичні ігри, тощо.

2. Створення дидактичного матеріалу:

- таблиць, схем, асоціативних куштів, карток із завданнями, унаочнення матеріалу (за допомогою мультимедійної презентації).

3. Створення комп'ютерних ігрових вправ: (наприклад, підрахувати кількість фігур, виведених на екран, і натиснути відповідну цифрову клавішу, у

записі арифметичних прикладів може бути пропущена одна з цифр, вимагається відновити запис та ін.);

4. Діагностика (пізнавальних можливостей, рівня розвитку, засвоєння матеріалу тощо).

5. Використання комплексу розвивальних, навчальних комп'ютерних і педагогічних програмних засобів.

Тому при підготовці майбутніх фахівців треба зорієнтувати їх на організацію цілеспрямованої систематичної роботи щодо організації пізнавальної діяльності дітей під керівництвом вихователя із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій, створить атмосферу зацікавленості, дасть можливість варіювати засобами навчання дошкільників, уникнути стандартів і забезпечить цим активну розумову діяльність, усвідомлене засвоєння знань.

Література:

1. Дяченко С. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / С. В. Дяченко ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 20 с.

2. Павлюк Т. О. Комп'ютер як засіб навчання лічби дітей старшого дошкільного віку / Т. О. Павлюк // Інформаційні технології в професійній діяльності : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. – Рівне : РВВ РДГУ, 2011. – С. 43–44.

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВИХОВАННЯ ЕМОЦІЙ У ДІТЕЙ

Поліщук О. В.

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Проблема формування особистості є фундаментальною у педагогічній, соціальній та культурній сферах життя. Адже всі перетворення, що відбуваються в суспільстві взагалі та у сфері освіти зокрема, пов'язані з особистістю – дійовою особою та суб'єктом суспільного процесу. У нормативних документах, які регламентують освітню діяльність, а саме: в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI ст., визначено основні принципи освіти в нашій державі, які передбачають орієнтацію на особистість. Саме тому в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти особистісний розвиток дошкільника визначений пріоритетним.

Ми, педагоги, маємо не випускати з поля зору ті фундаментальні засади, на яких ґрунтується формування особистості і які залишаються практично незмінними протягом століть. Саме тому в центрі нашої уваги є глибокофілософські педагогічні погляди Василя Сухомлинського. Є мудре китайське прислів'я: щоб нагодувати людину на один день, треба дати їй рибу, а якщо на все життя – треба навчити її ловити рибу. Відтак, озброюючи молодших школярів і дітей старшого дошкільного віку знаннями, формуючи у них необхідні компетенції та навички, не можна забувати і про їхній внутрішній стан, духовний світ, потреби, цінності, бажання, радості й розчарування.

У своїх працях В. Сухомлинський звертає увагу педагогів на такі провідні аспекти у системі виховання дитячих емоцій:

– емоційну культуру неможливо сформувати без постійного духовного спілкування педагога і дитини, без взаємного проникнення у світ думок, почуттів та переживань один за одного;

– незамінним емоційним стимулом думки є процес різнобічного пізнання оточуючої дитину дійсності: «Важливо, щоб джерелом думки і почуттів було пізнання явищ природи, її краси» [1, с. 557];

– істина, в якій узагальнюються предмети і явища навколишнього світу, стає особистісним переконанням дітей за умови, що вона одухотворена яскравими образами, які впливають на почуття. Неоціненним у цьому сенсі є мистецтво у найширшому розумінні цього поняття. Василь Сухомлинський стверджував, що «Мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика виправляє тіло, так мистецтво випрямляє душу» [3, с. 544], а «Розглядання картини – це поглиблене пізнання речей і – що особливо важливо – пізнання світу почуттів» [1, с. 558]. Василь Олександрович зазначав: «Щоб розуміти, переживати й любити живопис, людині треба пройти тривалу школу почуттів саме в світі природи. Вже в роки дитинства кожен має вчитися відкривати красу природи, щоб духовне життя дитини і природи немовби поєднувались інтелектуальними, емоційними, творчими нитками» [1, с. 557];

–однією із найтонших педагогічних якостей дорослого є вміння дати дитині можливість самостійно поміркувати;

–в основі навчання має бути яскравий інтерес самої дитини щодо засвоєння нових знань, який тісно пов'язаний із грою, де ніхто не вимагає обов'язкового запам'ятовування;

–у дітей необхідно постійно підтримувати віру у свої сили, кожне завдання має бути хоча б маленьким кроком уперед; від того, як почуватиметься дитина, піднімаючись на першу сходинку пізнання, що вона відчуває, що переживає, залежатиме весь подальший шлях до знань;

– найголовніше, про що повинен дбати педагог у роботі з дітьми, – це оптимістична і життєрадісна основа в усіх сферах освітнього процесу, бо лише

на такій основі можна збудувати міцну споруду, яка носить назву «особистість»;

–дитяча душа і серце чуттєві до заклику творити добро і красу, приносити радість у навколишній світ; якщо дитина відчуває, що своїми вчинками приносить радість (людям, тваринам, рослинам тощо), вона навчається співвідносити власні бажання з інтересами людей і суспільства. І саме це є основою виховання людяності, милосердя, співчуття і доброти. Часткою духовного життя Василь Олександрович вважав дитяче малювання. Він стверджував, що «Діти не просто переносять на папір щось із навколишнього світу, а живуть у цьому світі, входять у нього як творець краси, дістаючи насолоду від неї» [2, с. 53-54];

–діти не можуть жити без радощів, без позитивних емоцій;але радощі мають бути не безтурботними, адже справжні любов і доброта народжуються тільки в серці, яке переживає за долю іншої людини (істоти);такі емоції як чуйність, милосердя, доброта, співпереживання, вразливість душі і серця формуються в дитинстві. Якщо дитячі роки втрачено для виховання вищезазначених емоцій – то загубленого вже ніколи не повернути.

Добре було б, якби вищезначені заповітні ідеї Великого Педагога стали святими заповідями для кожного дорослого, який плекає підростаючі покоління.

Література:

1. Сухомлинський В. О. Живопис. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т. 3 / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 557 – 565.
2. Сухомлинський В. О. Кожна дитина – художник. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т. 3 / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 53 – 55.
3. Сухомлинський В. О. Мистецтво. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т. 3 / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 555.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДОШКІЛЬНИКА

Попиченко С.С.

канд. пед. наук, доц.,

*Уманський державний педагогічний
ї університет імені Павла Тичини*

Сучасна система вітчизняної дошкільної освіти все більше орієнтується на інноваційні стратегії у пошукові підходів, спрямованих на гуманістичну, особистісно-орієнтовану модель організації педагогічного процесу. У той же час практика доводить, що умови нормального розвитку дитини можуть порушуватися внаслідок відсутності необхідної індивідуальної психолого-педагогічної уваги до унікальності, неповторності особистості кожної дитини. Натомість сьогодні у системі дошкільної освіти все більше уваги має приділятися вивченню та аналізу потенційних можливостей особистості дитини, передумов її гармонійного психічного, фізичного і духовного розвитку.

Разом із формуванням гуманістичної спрямованості освіти отримала широкого поширення ідея психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей, яка виникла в межах проблеми надання ефективної кваліфікованої психологічної допомоги.

Згідно з тлумачним словником, термін «супровід» позначає дію, що є супутньою будь-якому явищу. У психології «супровід» – це системна комплексна технологія соціально-психологічної допомоги особистості (Г.Л.Бардієр, О.І. Казакова, Н.А. Менчинська, В.С. Мухина, Ю. В. Слюсарев, І.С. Якиманська та ін.).

Супровід в умовах дошкільного навчального закладу – це створення простору становлення дитини з метою оптимізації її розвитку у взаємодії з оточуючим світом. Він розглядається як паралельний до процесу навчання, виховання і розвитку процес створення комфортних умов і технологічного забезпечення входження дитини до світу культури, її соціалізації [1].

Психолого-педагогічний супровід в дошкільному навчальному закладі передбачає такі об'єкти:

1) *психолого-педагогічний супровід дітей.* Предметом супроводу виступають: особистість, пізнавальні психічні процеси, емоційно-вольова сфера, дитячо-батьківські взаємини, стосунки з вихователями і педагогами. Засобами супроводу є: групові та індивідуальні заняття, ігри, вправи, спільна діяльність з дорослими;

2) *психолого-педагогічний супровід батьків.* Предметом супроводу виступають: дитячо-батьківські взаємини, стосунки батьків з вихователями і педагогами, з працівниками дошкільного навчального закладу. Засобами супроводу є: індивідуальні та групові консультації, батьківські збори, засідання батьківського клубу, спільні заняття з дітьми;

3) *психолого-педагогічний супровід педагогів і вихователів.* Предметом супроводу виступають: стосунки в колективі, взаємини з дітьми, взаємини з батьками, професійна діяльність. Засобами супроводу є: консиліуми, індивідуальні та групові консультації, семінари-практикуми, ділові ігри.

4) *психолого-педагогічний супровід освітнього процесу.* Предметом супроводу виступають: вікові паралелі, взаємини з родиною, зв'язки і школою, взаємодія педколективу і адміністрації. Засобами супроводу є: консиліуми, семінари-практикуми, ділові ігри, спільні заходи з батьками.

Таким чином, ми визначаємо психолого-педагогічний супровід як модель діяльності педагога-психолога в дитячому освітньому закладі, спрямовану на оптимізацію індивідуально-особистісного розвитку дошкільника при взаємодії з оточуючим світом. Ми зазначаємо, що психолого-педагогічний супровід передбачає: задоволення базових потреб дитини; забезпечення в дошкільному навчальному закладі психологічної і соціальної безпеки; задоволення первинних інтересів дошкільника; оперативну допомогу у вирішенні індивідуальних проблем, пов'язаних із засвоєнням навчальних програм, прийняттям правил поведінки в освітньому закладі, міжособистісну комунікацію з дорослими і однолітками; формування готовності бути суб'єктом власної діяльності.

Діяльність вихователів, психолога дошкільного навчального закладу передбачає поглиблене вивчення особливостей розвитку пізнавальної сфери дитини. Завдяки пізнавальним психічним процесам дитина одержує знання про навколишній світ та про себе, засвоює нову інформацію, запам'ятовує, розв'язує певні завдання. Серед них виділяють відчуття і сприймання, пам'ять, мислення, уяву. Необхідною умовою успішного перебігу психічних процесів є увага. Мова і мовлення постають одним із засобів мислення та розуміння [2]. Розвиток пізнавальних психічних процесів значною мірою забезпечує досягнення мети організованої дошкільної освіти – підготовки дітей до навчання у школі. Інтелектуальна складова готовності до школи тісно пов'язана з індивідуальними особливостями розвитку та потенційними можливостями особистості дошкільника [3]. Наразі результати спостережень показують, що з кожним роком зростає кількість дітей з яскраво виявленою нерівномірністю розвитку пізнавальних процесів, з порушеннями у сфері дитячо-батьківських взаємин, з труднощами в мовленнєвому розвитку, з відхиленнями в розвитку особистісних структур.

Тому психолого-педагогічний супровід розвитку пізнавальних процесів у дошкільному віці має свою специфіку. На наш погляд, доцільно розробити таку систему діяльності вихователів, психолога, яка дозволяла б ефективно реалізувати індивідуально-особистісний потенціал кожної дитини.

Аналіз варіантів і тактик супроводу розвитку пізнавальних процесів дошкільників дозволив більш чітко розподілити функції супроводжуючих згідно з предметом супровідної діяльності.

Функціональні обов'язки *адміністрації*: створення умов для здійснення і функціонування системи психолого-педагогічного супроводу; надання методичної допомоги психологу і вихователю; організаційна допомога в проведенні діагностичної та корекційно-розвивальної роботи; участь у проведенні супровідної роботи, що передбачає розвиток пізнавальних процесів.

Функціональні обов'язки *вихователя вікової групи*: збір інформації про психолого-педагогічні аспекти статусу дошкільника (власні спостереження,

бесіди, анкетування); участь у розробці стратегії супроводу; проведення конкретних форм виховної роботи; консультування батьків з питань супроводу розвитку пізнавальних процесів дошкільників.

Функціональні обов'язки *психолога* дошкільного навчального закладу: створення умов для продуктивного особистісного розвитку дитини; допомога в засвоєнні методів пізнання, спілкування, розуміння себе та інших; систематичне відстеження психолого-педагогічного статусу дошкільнят; надання фахівцям супроводу необхідної інформації про конкретних дітей і вікові групи, участь у розробці стратегії супроводу, планування спільної роботи з вихователями та батьками; здійснення корекційно-розвивальної, консультативної та інших видів психологічної роботи.

Функціональні обов'язки *батьків*: трансляція певних цінностей (релігійних, етичних тощо) і контроль за їх засвоєнням; створення умов для оптимального фізичного і психічного розвитку в сім'ї; надання необхідної інформації психологу і вихователю про дитину, співпраця з ними у вирішенні проблем розвитку; участь у групових консультаціях та індивідуальних заняттях з дитиною.

У результаті проведеної дослідно-експериментальної діяльності ми прийшли до наступних висновків:

- Процес психолого-педагогічного супроводу розвитку пізнавальних процесів у дошкільному віці розглядається як подолання невідповідності між виховним і навчальним середовищем та біологічними і соціальними можливостями дитини.
- Предметом психолого-педагогічного супроводу в дошкільному віці виступає формування пізнавальних процесів з позиції загальнопсихологічних закономірностей розвитку інтелекту та міжфункціональних зв'язків вищих психічних процесів.
- Зміст роботи, що забезпечує розвиток пізнавальних процесів дошкільників, спрямований на вдосконалення: вікових показників розподілу і стійкості уваги; компенсаційного обсягу короткочасної пам'яті та інших

мнемічних властивостей, що дозволяють подолати нерівномірність розвитку розумових процесів; уміння встановлювати зв'язки між предметами і явищами; творчої уяви, яка компенсує нерівномірність розвитку пізнавальних процесів і слабкий розвиток мовлення.

- Ефективність психолого-педагогічного супроводу розвитку пізнавальних процесів визначається орієнтацією діяльності педагога на зону актуального розвитку індивідуально-особистісних особливостей дитини з метою розпізнавання і формування позитивної спрямованості і переструктурування міжфункціональних зв'язків у пізнавальних процесах.

- Результати дослідно-експериментально роботи підтвердили припущення про те, що, змінюючи методику взаємодії з дошкільниками, можна значно зменшити або подолати нерівномірність розвитку пізнавальних процесів за умови комплексного впливу на досліджуваний феномен, а також спільної роботи з батьками вихованців.

- Якісний аналіз результатів подальшого спостереження дозволив зробити висновок про тривалість ефекту психолого-педагогічного супроводу. Цей факт безпосередньо пов'язаний з типом ставлення дорослих до дитини. Зацікавленість дорослих в подальшому розвитку дошкільника істотно впливає на ефективність занять і тривалість ефекту розвитку. Збереження ефекту залежить і від спрямованості психолого-педагогічного супроводу розвитку пізнавальних процесів. Якщо враховуються особистісні структури, індивідуально-типологічні особливості, то ефект буде тривалішим.

Література:

1. Майер А.А. Программа развития ДОУ: построение и реализация. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 128 с. (Приложение к журналу «Управление ДОУ»).
- 2.Павелків Р. В. Дитяча психологія / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – С.221 – 307.
3. Психічний розвиток дитини-дошкільника: Навч. посіб. / С.Є.Кулачківська, С. О. Ладивір та ін. – К.: Світич, 2004. – 75 с.

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕРША ЛАНКА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

П'ясецька Н.А.

канд. пед. наук, доц.

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

В усіх ланках навчальних закладів використовуються засоби оздоровчої роботи, закладаються основи для забезпечення і розвитку психічного та духовного здоров'я кожного члена нашого суспільства.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити:

- комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я;
- удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів;
- використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення" [1,С5].

Для багатьох дітей вступ до школи може бути складним випробуванням, про це потрібно пам'ятати першому вчителю й тримати цей процес у полізорі, попереджаючи проблеми та ускладнення у дитини.

Проблеми, пов'язані зі зміною сімейної обстановки, на жаль, у частини дітей залишаються невирішеними. Якщо у таких випадках не здійснювати допомогу з боку психолога, вихователя, батьків, то у таких дітейможуть спостерігатися різні форми неврозів як способів неадекватної компенсації невідповідності до школи.

Ми розглядаємо невроз у широкому психолого-педагогічному аспекті. У медичній літературі неврозами прийнято вважати психогенні захворювання, причинами яких є сильний емоційний стрес, порушення значущих життєвих стосунків людини. Неврози зачіпають лише психічну сферу людини, не супроводжуються органічними змінами мозку.

В.М.М'ясищев зазначав, що при розгляді виникнення неврозів необхідно враховувати сферу стосунків особистості, оскільки саме порушення стосунків може бути причиною неврозу. Він вважав, що не конкретна патогенна ситуація веде до невротичного розладу, а ставлення даної особистості до цієї ситуації.

У багатьох дослідженнях зазначається, що неврози у дітей викликають насамперед порушення в системі сімейних взаємин. Педагоги на початку намагаються з'ясувати причини таких змін, але частіше за браком часу не звертають уваги на таких дітей, зараховують їх до розряду важко виховуваних.

Характер і вияви психологічного захисту при неврозах залежать насамперед від типу вищої нервової діяльності, від особливостей виховання в сім'ї, від психотравмуючої ситуації.

Для того, щоб дитина успішно могла подолати свій страх та уникнути неврозів при реалізації своїх творчих можливостей мислення, почуттів та уяви, потрібно знати індивідуальні особливості її характеру. На думку японців, група крові більшою мірою визначає характер та індивідуальні особливості людини. Ось дані, підтверджені спостереженнями за дитиною з боку вихователів і батьків.

I група крові. Дитина прагне стати лідером. Якщо поставить собі мету, то боротиметься за неї, доки не досягне. Вірить у свої сили, емоційна.

Серед недоліків — ревності, амбітність.

II група крові. Дитина віддає перевагу гармонії, спокою й порядку. Добре зближається з іншими дітьми, контактує з оточуючими. Терпляча, чуйна, доброзичлива. Недоліки — упертість і нездатність розслаблятися.

III група крові. Це потенційний індивідуаліст — схильний робити так, як йому подобається. Дитина легко пристосовується до всього, гнучка, мрійлива. Серед недоліків — впертість, імпульсивність.

IV група крові. Це спокійні, врівноважені діти, їх люблять, їм довіряють, поруч із ними добре й комфортно. Уміють розважатися, тактовні, справедливі щодо оточуючих. Але інколи дуже різкі, довго вагаються перед прийняттям важливого рішення.

Таким чином, вихователю, психологу, батькам з метою профілактики появи страхів та неврозів у дитини важливо мати уявлення про кожну з психодинамічних властивостей особистості. Це допоможе розвинути таланти дитини та доцільніше організувати виховну індивідуальну роботу.

Література:

1. ИбукаМасару. Послетрех лет уже поз дно. М.:Знание, 1992.
2. Фромм А. Азбука для родителей. Л.:Лениздат, 1991.

ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ІДЕЙ С.Ф.РУСОВОЇ У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Рогальська Н. В.

канд. пед. наук, проф.

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

У статті в світлі спадщини С.Ф.Русової розглядаються проблеми багатоступеневої підготовки педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти України.

Спеціальність «Дошкільна освіта» по праву займає вагоме місце у професійній підготовці педагогічних кадрів. Сьогодні вже багато вищих навчальних закладів України розпочали підготовку магістрів дошкільної освіти (спеціальність 8.01010101). Це обумовлено реформуванням та модернізацією дошкільної освіти, пошуком її нового змісту, перебудовою в системі особистісно зорієнтованого виховання, появою нових типів освітніх закладів, спрямованих на формування особистості. Зазначимо, метою професійної підготовки магістра є формування фахівця, який оволодіває фундаментальними соціально-гуманітарними і фаховими знаннями, професійно компетентний, здатний до саморозвитку, самовиховання і саморефлексії, до навчання й

виховання підростаючих поколінь за інноваційними технологіями освіти в її різних ланках.

У підготовці такого фахівця у виші значною мірою прислужиться педагогічна спадщина С.Русової – видатного українського педагога, письменниці, автора багатьох досліджень з педагогіки, палкого патріота національного виховання, фундатора українського дошкілля. Щедужемолодою С.Ф. Русова віддала своє серце «найдорожчому скарбу» свого народу – його дітям. Вона вважала: «... що наші змагання до того, щоб виховати гармонійну людину, приводять нас до таких переконань: 1) виховання має бути індивідуальне, пристосоване до природи дитини; 2) національне; 3) мусить відповідати соціально-культурним вимогам часу; 4) бути вільним, незалежним від тих або других урядових вимог, на ґрунті громадської організації» [5, 44].

Зазначимо, навчально-виховний процес факультетів дошкільної педагогіки та психології педагогічних вишів має великі можливості для використання творчих педагогічних ідей С.Ф.Русової в підготовці сучасних фахівців дошкільної освіти. Зокрема, необхідно акцентувати увагу студентів на ідеях видатного педагога щодо вимог до садівниць. С.Русова відзначала, що для формування свідомої талановитої садівниці «...потрібні такі умови: 1) особа садівниці, її індивідуальність; 2) її наукова освіта, широта її світогляду і 3) її фахова підготовка». [5, 156]. Конкретизуючи ці вимоги С.Русова відзначає фізичне здоров'я садівниці, урівноважену, веселу вдачу, лагідність, несварливість натури, скромність, глибоке почуття любові до дітей і до людей. «Що до освіти садівниці, то вона безпремінно мусить бути високою, бо інакше садівниця опанує широкими вимогами дошкільного виховання. Перше місце в цій освіті займає психологія і фізіологія душі і тіла дитини. Чималі знання потрібно їй мати і по природознавству, і всесвітній літературі, щоб давати дітям певні пояснення з життя природи, а з літературної скарбниці вона має вільно черпати оповідання, казки, легенди задля своїх маленьких слухачів» [5, 157]. Особливу увагу видатний педагог приділяла ґрунтовній фаховій підготовці

майбутнього організатора дошкільної освіти, дбала про можливість розбиратись у різних методах виховання і навчання, уміти творчо використовувати практику дошкільного виховання. Окрім широких фахових знань, садівниця має добре знати умови життя села, національні свята, громадську працю, громадські явища, тобто, ті умови життя народу, до якого належить дитина, чії національні риси відбиваються на здібностях дитини, її нахилах і вдачі. Відтак, за Русовою кожний педагог має усвідомити викоханий на протязі віків виховний ідеал народу, нації і прагнути до його реалізації.

Сьогодні проблему підготовки національних педагогічних кадрів, у тому числі й магістрів освіти, розробляють багато вітчизняних вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Л.Артемова, І.Зязюн, В.Кремінь, В.Кузь, О.Третяк та ін.).

Сучасні учені зазначають, що найкращі можливості для вирішення вищезначеної проблеми, складаються в процесі реалізації багаторівневої системи вищої освіти. Така система підготовки високопрофесійних педагогічних кадрів почала складатися в Україні з кінця 90-х років ХХ століття. Але і сьогодні існує низка нагальних проблем; магістр якого фаху сьогодні необхідний державі? За яким навчальним планом його готувати? Скільки років необхідно для підготовки магістра – творчої, особистості високої культури, яка здатна у своїй галузі діяльності вирішувати нестандартні завдання, приймати виважені рішення в неординарних ситуаціях? Яким чином спрямовувати підготовку магістра-педагога, здатного здійснювати наукові дослідження та збагачувати національну освіту новими досягненнями та відкриттями тощо?

Наш досвід підготовки магістра дошкільної освіти дозволив нам виявити, що особливості майбутньої діяльності фахівця потребують не тільки обов'язкової

фундаментальної психолого-педагогічної освіти, а й глибокої професійної компетентності, широкого соціально-морального розвитку, високої педагогічної культури, професійної майстерності і творчості, вміння ефективно займатися самоосвітою. Ми прагнемо, аби майбутні магістри дошкільної освіти набували досвіду науково-дослідницької діяльності, засвоювали засади

проектування науково обґрунтованого педагогічного процесу в різних типах закладів дошкільної освіти, вмiли проводити педагогічний експеримент, оволодiвали науковим аналізом та інтерпретацією педагогічних фактів, що дозволить їм у подальшій діяльності визначити ефективність та перспективність тих чи інших освітніх програм, технологій та форм діагностики ефективності педагогічного процесу. Існують суттєві проблеми стосовно забезпечення професійної підготовки фахівця такого освітньо-кваліфікаційного рівня. Вони стосуються як змін структурної організаційної перебудови системи підготовки, так і реформування змісту та процесу викладання в магістерії, забезпечення умов для ефективної самостійної роботи майбутніх магістрів.

У своєму дослідженні ми поставили завданням визначити і по можливості врахувати проблеми, які існують у системі підготовки магістрів дошкільної освіти. З цією метою здійснено аналіз педагогічного процесу у вищій, опитування майбутніх фахівців стосовно їхнього навчання у магістратурі: з якими намірами вони пов'язують свою освіту (яка її мотивація), яких професійних знань та вмінь прагнуть набути у своїй освіті, які цінності у педагогічній діяльності вважають провідними, як поєднуються індивідуальні та фронтальні форми навчання в магістерії?

Аналіз результатів проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що 91% опитаних пов'язують свою освіту в магістерії із забезпеченням потреби у фахових знаннях для успішної подальшої самореалізації у майбутній педагогічній діяльності. Натомість, більшість із них (72%) розуміють, що диплом магістра дошкільної освіти не забезпечить їм можливість після закінчення вузу працювати викладачем вищої школи (для цього необхідно пройти нижчі щаблі професійного становлення: вихователь дітей дошкільного віку (гувернер), методист чи старший вихователь, завідувач, інспектор-методист міського (районного) відділу освіти тощо). Утім, опитувані стверджують, що отримані знання прислужаться на будь-якій педагогічній роботі, навіть в особистому подружньому житті та вихованні власних дітей.

Отже, цілеспрямований педагогічний процес вищої школи формує позитивну внутрішню мотивацію навчальної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Усі вони входять в групу, яка вчиться не заради диплома магістра.

Кількісний та якісний аналіз особистісних даних майбутніх фахівців показав, що 63% серед них мають практичний педагогічний досвід у ролі дошкільного педагога, 28% є представниками педагогічних династій, що значною мірою вплинуло на мотивацію професійного вибору, на педагогічний світогляд, на індекс задоволеності обраною професією, на прагнення до професійного самовдосконалення та самодостатності, толерантності та відкритості у спілкуванні з вихованцями, колегами, батьками вихованців. Найбільшою цінністю для магістра дошкільної освіти опитувані вважають здатність розуміти «її величність дитину», «виявити її здібності та інтереси», «сприяти всебічному розвитку», «намагатися створити умови для дитячого саморозвитку», «забезпечити національно-патріотичне виховання дітей-дошкільників» тощо. Більшість з них показали, що головним у діяльності дошкільного педагога вони вважають любов до дітей, терпіння, здатність розвинути індивідуальні задатки дитини, а також вміння досягти взаєморозуміння з родиною вихованця та здійснювати її педагогічну просвіту.

Утім насторожує те, що 42% майбутніх фахівців указують на те, що окремі навчальні дисципліни магістерії, на їхню думку, є зайвими, «другорядними», «не потрібними в майбутній діяльності». Відповідно і ставлення до таких навчальних дисциплін поверхневе, формальне, без позитивної мотивації. Проведене дослідження виявило й невелику зацікавленість окремих слухачів (10%) практичними набутками освіти в магістерії. Зокрема, відсутність прагнення та стимулів оволодіти широким колом практичних умінь, які можна застосувати у роботі з дітьми та їхніми батьками, зі студентами, у навчально-методичній роботі в освітніх закладах освіти тощо. Так, найважчою для майбутніх викладачів вузу виявилася виховна робота у студентській аудиторії (організації години куратора, підготовка зі студентами конкурсів педагогічної майстерності, тощо). Проте, під час педагогічної практики, все таки, помічалось

прагнення оволодіти відповідними виховними формами аудиторної та позааудиторної роботи.

Зазначимо, що творча особистість з'являється лише внаслідок формування у неї здібностей, мотивів, знань, умінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю. Справді, магістр дошкільної освіти повинен мати творчий потенціал, бути здатним до власного інноваційного пошуку, виявляти прагнення до самореалізації та самовираження. Натомість на запитання, чи будете ви прагнути створити свій власний авторський дошкільний заклад (програму, методика) – лише 10% заявили про наявність власних підходів щодо створення такого закладу. Таку позицію майбутні фахівці пояснюють як відсутністю коштів, так і значними недоліками в сучасній дошкільній освіті. Результати проведеного дослідження засвідчують наявність значних проблем в підготовці магістрів дошкільної освіти, зокрема: відсутність інтегрованих навчальних планів багатоступеневої освіти, які б відповідали державним стандартам; необхідність врахування сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти в Україні, а також специфіки дошкільця в регіонах; потреба в оновленні та омолодженні педагогічних кадрів дошкільних навчальних закладів; зниження престижності педагогічної професії через неадекватність оплати праці; необхідність диференційованого добору майбутніх магістрантів ще під час їхнього навчання на рівні бакалавра та спеціаліста; вирішення питання про забезпечення роботою випускників магістерії відповідно освітньо-кваліфікаційного рівня, а також відповідної оплати праці (вищої, ніж за освітньо-кваліфікаційним рівнем – спеціаліст); реформування системи викладання усіх фахових дисциплін за новітніми технологіями освіти у вищій школі.

Очевидно, що у процесі навчання в магістерії маємо розглядати особистість як вищу цінність виховних інституцій суспільства, держави, яка має служити її інтересам і сприяти всебічному розвитку. Тому, зрозуміло, що магістр дошкільної освіти повинен бути підготовлений до створення і зміцнення системи суспільних цінностей, вкладаючи свій внесок у розвиток

гуманізації та демократизації освіти на всіх рівнях. Йдеться про нову ціннісну парадигму освіти, яка передбачає забезпечення неперервності у системі рівневої підготовки дошкільних педагогів.

Основою для формування педагога нового покоління – магістра, якому доведеться працювати в різних галузях освітянського простору ХХІ століття, здатного до функціональної адаптації в різних сферах педагогічної діяльності, готового самостійно проектувати та реалізувати освітні програми, стали зміни змісту підготовки в напрямі його фундаменталізації та диференціації, а також розробка та реалізація інноваційних педагогічних технологій парадигми вищої освіти.

Отже, створення чіткої системи підготовки магістрів дошкільної освіти – серйозна педагогічна проблема, розв'язання якої передбачає внесення певних змін до форм та змісту навчання, застосування науково обгрунтованих, узгоджених форм і методів роботи під час теоретичного і практичного навчання, забезпечення якісного змісту виховного процесу. Здійснена певна наукова розвідка в дослідженні проблеми підготовки магістрів дошкільної освіти дає підстави для деяких висновків та накреслення перспектив поліпшення педагогічного процесу підготовки педагога нового типу – магістра дошкільної освіти.

У процесі вивчення проблеми ми дійшли висновку, що творча спадщина, цікаві набутки видатного педагога, психолога, автора концепції національної освіти С.Русової є цінними орієнтирами у розв'язанні сучасних проблем освіти, зокрема, визначенні мети, завдань, принципів, змісту, форм і методів підготовки магістрів дошкільної освіти.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2012.
2. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. – К., 2005. – 636 с.
3. Концепція розвитку дошкільної освіти Черкащини /За ред. Н.В.Рогальської. –К., 2010. – 51 с.

4. Кремень В.Г. Освіта в Україні: Доповідь Міністра освіти і науки України на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти /Освіта України, 2001. – №47. – С.4.

5. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.

6. Третяк О.Якщо не ми, то хто? Нагальні проблеми підготовки магістрів в Україні //Вища освіта України. – 2001. – №1. – С.65-67.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАСАДАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

*проф. Рогальська-Яблонська І.П.
Уманський державний педагогічний
університет імені Тичини*

Соціалізація дитини є стратегічною метою діяльності кожного педагога. Нова соціокультурна ситуація неминуче задає нові параметри перебігу соціалізації, пред'являючи до її суб'єкта підвищені вимоги у формуванні нових моделей соціальної поведінки, конструюванні персональної системи цінностей, внаслідок чого перед педагогічною наукою постає потреба переосмислення й перегляду засад виховання та соціалізації особистості у дошкільному дитинстві.

Проектування системи соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості у дошкільному дитинстві становить послідовну зміну його напрямів: від виявлення проблем соціалізації дітей у педагогічному процесі дошкільного закладу до аналізу результатів впровадження системи супроводу соціалізації і вимагає організації спільної діяльності суб'єктів проекту та їхньої партнерської погоджувальної роботи у його перебігу.

Соціально-педагогічний супровід соціалізації є процесом особистісної взаємодії між тим, хто супроводжує, і тим, хто цього потребує, спрямованим на актуалізацію соціального потенціалу дитини для її успішної соціалізації-індивідуалізації на засадах гуманістичної тенденції, яка відповідає реальному

статусу сучасного дошкільного дитинства, що уможлиблює педагогічно виважену соціалізацію особистості в дошкільному дитинстві.

Система соціально-педагогічного супроводу містить такі структурні елементи:

- мета і завдання;
- пріоритетні напрями та зміст діяльності дорослих з дітьми;
- способи взаємодії дорослих з дітьми на основі гуманістичної позиції вихователів, соціальних педагогів, психологів, батьків та інших суб'єктів супроводу;
- розгортання процесу у часі та просторі через поетапну реалізацію;
- критерії ефективності соціалізації як результату.

Стратегічна ціль супроводу залежить від мети соціалізації особистості. Соціально-педагогічний супровід соціалізації особистості, прилучаючи її до соціокультурних цінностей, створює духовний і предметний простір виховання як механізм для самореалізації особистості, перетворення її на самодостатній соціальний організм, надаючи тим самим вихованню реального змісту. У протилежному випадку процес соціалізації позбавляється гуманістичного сенсу і стає засобом психологічного насилля, розвитку конформізму, слухняності, уніфікації, нівелювання людського “Я”.

Педагогічний підхід до розуміння вищезазначеного акцентує увагу на особистісному плані соціалізації, на конструюванні дитиною у спільній діяльності з дорослими та однолітками такого образу світу, в якому відобразиться відкриття та освоєння дитиною двох важливих життєвих аспектів – світу власного “Я” (як виявлення та ствердження себе серед інших) та системи понять і уявлень про соціальний світ – “образ соціального світу” (як можливості “вписатися” у соціальне докільля, віднайти себе у ньому, спроможності жити в умовах постійних змін). Педагогіка розвитку дошкільника як особистості, що утверджується у системі дошкільної освіти Базовим компонентом дошкільної освіти з властивим їй дитиноцентризмом і цільовою настановою на оволодіння дитиною наукою і мистецтвом життя, виступає як

основа формування гуманістичної позиції особистості, для чого необхідне позитивне прийняття себе та інших людей, оптимістичне світосприйняття. Мета соціалізації визначається як багатовимірний конструкт, який можливо спроектувати на “площини” чотирьох сфер життєдіяльності дитини, згідно до Базового компоненту дошкільної освіти. Кожна сфера реалізує лише частину, “зріз” цієї глобальної мети, а вміст цієї частини визначається змістом сфери у соціальній дійсності. Аналіз цілей соціалізації дошкільника через призму специфіки соціально-педагогічного супроводу дозволив згрупувати можливості соціалізації у завдання, що умовно задають окремі цільові напрями: 1) сприяння адаптації дитини до умов життєдіяльності, введення дитини у світ людських стосунків, формування у дітей відкритості до світу людей; 2) сприяння динаміці і розвитку самоусвідомлення, що дозволить дитині змінювати уявлення про себе і ставлення до себе у процесі життєдіяльності, формування готовності до сприймання соціальної інформації, виховання навичок соціальної поведінки; 3) формування у дитини суб’єктивної життєвої позиції, допомога у самореалізації. Передусім це стосується, виховання усвідомленого ставлення до себе як вільної самостійної особистості та до своїх обов’язків, що визначається зв’язками з іншими людьми, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки. Окреслені цілі ми розглядаємо як основу для визначення пріоритетних напрямів та змісту діяльності дорослих з дітьми, відбору форм, методів та засобів соціалізації дитини.

Основними характеристиками соціально-педагогічного супроводу є його процесуальність, пролонгованість, занурення в реальне повсякденне життя сім’ї та дошкільної установи, в особистісну взаємодію між учасниками цього процесу.

Основним спрямовувальним елементом соціально-педагогічного супроводу соціалізації дитини вважаємо супровідну діяльність педагога, спрямовану на розвиток соціально та індивідуально значущих показників соціального становлення дитини дошкільного віку. Основою супровідної діяльності є дія супроводу. Соціально-педагогічний супровід побудований на гуманістичних

засадах, що означає зорієнтованість на особистість дитини, створення умов для становлення її як суб'єкта соціалізації та власної життєтворчості; на створенні у групі дошкільного закладу сприятливого психологічного клімату захищеності і комфорту. Він має превентивний і розвивальний характер.

Показником ефективності пропонованого супроводу є позитивні зміни у рівнях соціалізації дітей, її результат – збільшення кількості дітей із високим рівнем – гармонійної соціалізації.

Отже, запровадження у педагогічний процес дошкільного навчального закладу системи соціально-педагогічного супроводу соціалізації дітей за допомогою відповідного програмно-методичного забезпечення забезпечує педагогічно виважений і гармонійний процес соціалізації дітей дошкільного віку.

Література:

1. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: Монографія / І.П. Рогальська. – К.: Міленіум, 2009. – 400с.

СПІВРОБІТНИЦТВО СІМ'Ї ТА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Руденька Н. П.**
вихователь дошкільного навчального закладу м. Бершадь
Вінницька область*

Актуальною проблемою сьогодення є питання сучасного сімейного виховання. Сімейне оточення допомагає маленькій людині пізнати довкілля у всіх його проявах. Саме через родину дитина засвоює норми людських взаємин, моральні стосунки. Родина, сім'я формує у дитини моральні якості. Закон України «Про освіту» покладає на батьків відповідальність за розвиток і

виховання власних дітей. Відтак, вкрай важливим є об'єднання виховних зусиль дошкільного навчального закладу і сім'ї на користь дитини.

Тому модернізація дошкільної освіти не може не торкнутися сучасної сім'ї, залишити родину стороннім спостерігачем змін, що відбуваються на етапі дошкільного дитинства. Важливо залучати батьків до процесу оновлення змісту форм і методів освіти своїх дітей, викликати бажання перенести доцільне в практику сімейного виховання.

Проблемам морального виховання дітей присвячені праці Л. Артемової, А. Богуш, Т. Поніманської, В. Сухомлинського та ін.

Співробітництво батьків і вихователів має здійснюватися під час за такими параметрами:

–формування єдиних вимог дошкільного закладу і сім'ї, направлених на вирішення проблем морального виховання старших дошкільників;

–забезпечення педагогічної допомоги батькам у розвитку усного мовлення старших дошкільників.

Сучасна дослідниця М. Машовець зазначає, що вирішення педагогічних проблем у сім'ї потребує спеціальної підготовки батьків, кваліфікованої допомоги фахівців та наукового забезпечення на теоретичному і практичному рівнях [2].

Саме тому перед нами стоїть першочергове завдання: допомогти батькам у моральному вихованні власних дітей. Зазначимо, що успіх виховання дошкільника залежить від спільної взаємодії педагога та їхніх батьків. Одним із важливих принципів, який ми враховували у співпраці з родинами вихованців, є тісний взаємозв'язок між змістом роботи з дітьми та змістом педагогічної просвіти батьків.

Реалізація завдань морального виховання старших дошкільників передовсім пов'язана з виявленням і організацією взаємодії у практиці дошкільного навчального закладу. Виваженим шляхом забезпечення морального виховання в практичній діяльності є формування суб'єкт-суб'єктних взаємин у системах «педагоги-батьки-діти».

Під час педагогічного співробітництва з батьками ми використовували такі методи впливу на батьків, як: порада, пояснення, навіювання, особистий приклад, прохання, доручення, практичні заняття з елементами тренінгу, програвання педагогічних ситуацій; похвала, подяка, зауваження, заохочення.

Зазначимо, що тільки об'єднання зусиль допоможе створити розвивальний простір, сприятливий для морального виховання старших дошкільників.

Ми розглядаємо процес морального виховання як активну взаємодію родини, педагога і вихованця у спільній творчій праці, в ході якої формуються кращі людські якості.

РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Скрипник Н.І.,
канд. пед. наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Відомо, що спілкування з мистецтвом сприяє формуванню уявлень про високі ідеали людини. Мистецтво здатне впливати на особистість дитини, формує у нього позитивну моральну позицію до навколишнього світу. Б.М. Неменський підкреслює, що «найактивніший період вироблення і становлення всіх основ відносин людини до світу людей, природи, речей, припадає на період дитинства і юності» [3, с. 21]. У дошкільному віці, засвоєння соціальних норм і отримання знань про іншу людину в творах мистецтва сприяє ослабленню агресивних проявів дитини, вчить співпереживанню, взаєморозумінню з однолітками та іншими людьми. Відсутність моральних норм неможливо заповнити в зрілі роки, якщо ця здатність не розвинена в дитинстві.

Освоєння гуманістичних цінностей через мистецтво відбувається в процесі естетичної діяльності людини, яка здійснюється в двох формах: сприйняття мистецтва і створення художнього продукту.

Особливості впливу мистецтва на дітей розглядаються психологами з позиції освоєння дитиною художніх творів, згідно задуманого автором змісту. У цьому і полягає головний сенс виховного впливу творів мистецтва - універсальне і різноманітне відображення внутрішньої, духовної сфери людини.

Особливим видом мистецтва, заснованому на емоційно-смісловій інтонації, є музика. Вона може надавати прямий і сильний емоційний вплив на людей, так як в ній відображені людські емоції, почуття, настрої, тобто те, що складає основу духовного світу людини. Музика емоційна за своєю сутністю, за своїм змістом. Завдяки цьому вона стає, за висловом Б.М. Теплова, «емоційним пізнанням» та дає ні з чим не порівнянні можливості для розвитку емоційної сфери людини. Дане положення важливо саме для дошкільного віку, так як в дитинстві всі предмети і явища сприймаються, насамперед, почуттям. Ще Аристотель у своєму вченні про моральне значення музики як основним засобом виховання дітей та молоді називав саме музику. Він говорив, що в мелодії містяться характери людини. На думку Л.С. Виготського, генетичними формами регуляції поведінки в дитинстві довго залишаються емоції і саме їм в процесі розвитку належить роль регуляторів становлення особистості як цілісного утворення[2].

Завдяки закладеним в музиці механізмам «зараження і навіювання» (В. Медушевський), музика дійсно безпосередньо впливає на людину, на його духовний світ. Л.С. Виготський дуже точно вказував, що музика не може прямо «перенести» моральність в душу людини, вона здатна лише безпосередньо розбудити дремаючі в ньому моральні сили, збуджуючи людські емоції. Виховний вплив музики закладено в самому переживанні музики як самоцінного явища [2]. Музичний твір викликає в людині при його сприйнятті

складний світ переживань і почуттів, які розширюються і поглиблюються з наявним у суб'єкта життєвим і музичним досвідом.

Серед ефективних методів морально-естетичного впливу музики на дитину Н.А. Ветлугіна називає метод спонукання до співпереживання через емоційно-сміслову інтонацію. А спонукання до співпереживання героєві музичного твору, може відбуватися ефективніше за допомогою вокальних імпровізацій і «пластичного інтонування», які освоюються дошкільнятами на музичних заняттях. Метод спонукання до співпереживання емоційно-сміислової інтонації в процесі сприйняття мистецтва і створення художнього продукту сприяє позитивному прийняттю та оцінюванню дошкільниками дій автора або героя твору як своїх власних[1]. Співпереживаючи герою, авторові твору у дітей народжується бажання надати їм допомогу і підтримку.

Розуміння іншої людини в музичному творі, співпереживання йому сприяє розумінню дошкільником свого однолітка в реальному житті. Дитина починає звертати увагу на однолітка, на його успіхи і невдачі. Все це сприяє прояву його відкритості іншим дітям. Він вчиться сприймати свого однолітка як рівного собі і подавати йому необхідну допомогу та підтримку. Таким чином, метод спонукання до співпереживання сприяє формуванню морального ставлення дошкільнят один до одного. Такі прийоми як театралізація, вокальна імпровізація, «пластичне інтонування» доповнюють, розширюють і поглиблюють можливості цього методу.

Найбільш активною творчою діяльністю, спрямованою на вираження емоційного змісту музики Н. А. Ветлугіна називає музичну гру. Музична гра викликає у дітей великий інтерес, тим самим залучаючи їх у сферу музики. Гра сприяє емоційному переживанню музичних творів, розвитку у дітей інтересу до музики і позитивного ставлення до неї [1]. Завдяки захоплюючому та емоційному характеру гри, яка є провідним видом діяльності в дошкільному віці, вона сприяє глибшому розумінню змісту творів мистецтва та засвоєння моральних цінностей, закладених в них.

Отже, основними методами формування моральності дошкільників через мистецтво є спонукання, театралізація, інтонаційна імпровізація, пластичне інтонування, «персоналізація» героя твору мистецтва та музична гра.

Література:

1. Ветлугина Н.А. Музыкальное воспитание в детском саду. — М.: Просвещение, 1981. — 240 с., нот. — (Б-ка воспитателя дет.сада).

2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологич. очерк. - Изд. 2-е. - М.: Просвещение, 1967. — 93 с.

3. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблеме эстетического воспитания: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1981. - 192 с.

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

*студентка 4 курсу,
Третяк С.О.
науковий керівник
к.п.н, доцент Бабій І.В.
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

У сучасному суспільстві все більше зростає інтерес до арт-терапії як методу зцілення за допомогою творчості. Цей метод використовується з цілями терапевтичного впливу та при вирішенні діагностичних, корекційних, психопрофілактичних завдань.

Потреба зрозуміти природу процесу творчості виникла, як наслідок необхідності впливу на творчу діяльність, щоб підвищити її ефективність. Ще старогрецькі філософи прагнули у своїх системах навчання застосовувати методи, які розвивали б у особистості творче мислення.

Людське мислення, здатність до творчості – найбільші з дарів природи. Дарма цим природа відмічає кожну людину. Але також очевидна думка про те,

що свої дари природа порівну не ділить і когось нагороджує більше, а когось менше.

Арт-терапія пропонує дитині висловити свої емоції, почуття за допомогою ліплення, малювання, конструювання з природних матеріалів. Переживаючи образи, людина знаходить свою цілісність, неповторність та індивідуальність. Можна також застосовувати інші форми мистецтва – тілесні імпровізації, театральні постановки, літературна творчість. Таким чином, досягається мета:

- Вираз емоцій і почуттів, пов'язаних з переживаннями своїх проблем, самого себе;
- Активний пошук нових форм взаємодії зі світом;
- Підтвердження своєї індивідуальності, неповторності і значимості;
- І, як наслідок трьох попередніх, - підвищення адаптивності в постійно мінливому світі (гнучкості).

Ці цілі арт-терапевт переслідує, працюючи як з дорослими, так і з дітьми.

Арт-терапія – це найбільш м'який метод роботи, контакту з важкими проблемами. Дитина може не говорити, або не може визнати свої проблеми своїми, але при цьому ліпити, рухатися і виражати себе через рухи тілом. Також заняття арт-терапією можуть знімати психічне напруження

Актуальність дослідження пояснюється тим, що формування творчої активної особи, що має здатність ефективно і нестандартно вирішувати життєві проблеми, закладається в дошкільному віці і є умовою подальшого розвитку особистості людини, його успішної творчої діяльності.

У працях вітчизняних психологів творчість виступає як найбільш характерна, специфічна риса творчого мислення, що відрізняє його від інших психічних процесів, і в той же час розглядається суперечливий зв'язок її з репродукцією.

Аналізу психолого-педагогічної літератури по вивченню гармонійного розвитку особистості присвячена значна кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів Д.Б. Богоявленской, В.Н. Дружинина, Я.А. Пономарьова,

А.Н. Леонтьева, Н.А. Менчинской, С.Л. Рубінштейна, Джоуля. Гилфорда, П.Е. Торренса та ін.

Дослідники підкреслюють можливість психолого-педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю дошкільників в цілях розвитку креативності. Для цієї мети в психолого-педагогічній літературі запропонований цінний інструмент в діяльності освітньої установи – арт-терапія. Цей метод сприяє задоволенню потреби особи в самовираженні, самопізнанні і саморозвитку.

Метою дослідження є удосконалення гармонійного розвитку особистості засобами арт-терапії.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

Провести аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми, що вивчається, на підставі якого виявити теоретичні і експериментальні підходи до проблеми творчості в зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці.

Розкрити психолого-педагогічну сутність гармонійного розвитку особистості.

Розглянути арт-терапію як засіб гармонійного розвитку особистості.

Проаналізувати особливості творчості дитини

Провести експериментальне дослідження гармонійного розвитку засобами арт-терапії в дошкільному та молодшому шкільному віці.

Розробити програму, спрямовану на гармонійний розвиток дошкільників та школярів.

Арт-терапія має давнє походження. У певному сенсі її прототипом є різні види сакрального мистецтва, нерідко використовується з лікувальною метою і включає в себе сугестивно-магічний, дидактичний, естетичний і інші компоненти терапевтичної дії. Втративши атрибути сакральності в епоху панування ньютон-картезіанської наукової парадигми, так звана терапія враженнями чи терапія зайнятостю через різні форми творчої активності пацієнтів була досить популярним різновидом гуманної клінічної психотерапії

ще до середини XIX століття. Проте в подальшому, у зв'язку з диференціацією психотерапевтичних підходів, вона була витіснена на задній план

Термін *арт-терапія* ввів у вживання в 1938 р. Адріан Хілл. Піонери арт-терапії спиралися на ідею Фрейда про те, що внутрішнє «Я» людини проявляється у візуальній формі кожного разу, коли вона спонтанно малює і ліпить, а також на думки Юнга про персональність і універсальність символів. Центральна фігура в арт-терапевтичному процесі – не пацієнт (як хвора людина), а особистість, яка прагне до саморозвитку та розширення діапазону своїх можливостей.

Нове зростання інтересу до терапії творчістю, зокрема, до арт-терапії, відзначається приблизно з середини XX століття, коли вона стала все більш широко використовуватися в якості різновиду терапії зайнятостю переважно в психіатричних та загальносоматичних госпіталях. За винятком окремих випадків, вона розглядалася як фактор вторинної психопрофілактики і психотерапії, що дозволяє долати наслідки соціальної ізоляції хворих. При цьому арт-терапія перебувала під великим впливом біомедичних уявлень.

Привабливість методу арт-терапії полягає для сучасної людини в тому, що цей метод в основному використовує невербальні способи самовираження та спілкування. Нормальний, гармонійний розвиток людини передбачає рівноцінний розвиток обох півкуль і нормальну їх взаємодію. Більш того, деякі види активності людини вимагають як раз роботи правої півкулі – творчість, інтуїція, культурна освіта, пристрій сім'ї, виховання дітей і, звичайно, романтизм в любовних відносинах.

Діти дошкільного та молодшого шкільного віку краще пропонують творчі ідеї на невербальному матеріалі, ніж вербальні. Це пов'язано з тим, що в малюнку дитина може краще виразити свої здібності. Так само невербальні завдання представляють менше рамок і обмежень в порівнянні з вербальними.

Використання засобів арт-терапії сприяє успішнішому гармонійному розвитку особистості. Гнучкість мислення розвивається краще в процесі предметного вивчення шкільного матеріалу.

Для гармонійного розвитку необхідно не лише створювати умови в процесі навчальної діяльності, але і у поза навчальний час. Оскільки для прояву гармонійного розвитку потрібні умови: відсутність рамок і оцінок; свобода в думках і діях і т. д.

Наше дослідження буде цікавим і корисним в педагогічній і психологічній практиці. Воно дозволить організувати діяльність по гармонійному розвитку творчості дошкільників та школярів на різних вікових етапах.

Перспективами дослідження може стати організація роботи по розвитку творчих здібностей та гармонійному розвитку з школярами підліткового віку.

ЕМОЦІЙНА СФЕРА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Трофайла Н.Д.,

викладач

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

Проблема особливостей розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку є актуальною сьогодні.

Дошкільне дитинство - особливий період у розвитку людини. Це час коли закладаються основи розвитку емоційної сфери дітей. Чим старшою стає дитина, то багатшою і різноманітнішою стає її емоційна сфера. Діти старшого дошкільного віку проявляють свої почуття в різних життєвих ситуаціях. Вони переживають як позитивні емоції –радість, здивування, зацікавленість, так і негативні – гнів, страх. Емоції, які переживають діти дошкільного віку, обов'язково повинні мати зовнішній прояв, інакше вони змінюють свій напрямок – із зовнішніх реакцій перетворюються на внутрішні переживання, що може негативно впливати на здоров'я дитини.

Спостереження показали, що сучасні діти стали менш чутливими до почуттів інших. Вони не завжди можуть зрозуміти їх, висловити й усвідомити свій внутрішній стан, тому часто проявляють свій настрій у різній формі. Тому

виникають труднощі у взаєминах з однолітками та дорослими і навіть з батьками.

Інколи нерозвинена емоційна сфера дітей стає причиною затримки розвитку їхньої інтелектуальної сфери. Діти менше цікавляться чимось новим, в їхніх іграх відсутня творча складова, а дехто взагалі не вміє спілкуватися під час ігрової діяльності. Дошкільники не можуть керувати своїми почуттями, що й зумовлює імпульсивну поведінку, агресію, тривожність до оточуючих. Тому і виникає потреба у дітей звернутися по допомогу до дорослих.

Завдання дорослих, які опікуються емоційним розвитком дитини, полягає у створенні зони найблищого розвитку, що відповідає тій чи іншій специфіці індивідуальності дитини та забезпечує найбільш оптимальні умови для її особистісного зростання.

Індивідуальні прояви емоційної сфери є важливою складовою цілісного індивідуального життєвого шляху дошкільника. Емоція є зовнішнім знаком внутрішнього світу дитини, а також показником її благополучного чи проблемного існування в різних життєвих ситуацій. Емоційні переживання можуть стимулювати чи навпаки затримувати ті чи інші реакції дитини, її дії та прояви в пізнавальній чи в інших видах діяльності. Для дитини емоційний стан її близького оточення має надзвичайно важливе значення, вони вчиться сприймати емоційні відтінки, прислухатися до голосу батьків.

Особливо важливе значення має дослідження процесустановлення емоцій, пов'язаних з соціалізацією дитини дошкільного віку. Знання того, які конкретно емоції може відчувати дитина на ранніх етапах свого розвитку, якою мірою вони можуть відзначати стосунки з ровесниками, наскільки емоції можуть стати мотивацією поведінки, спрямовуючи чи утримуючи дії дитини, яким чином відбувається процес зрощування емоцій з особистісними структурами, дасть можливість розв'язати низку теоретичних проблем та визначити шляхи управління процесом особистісного розвитку дошкільника.

Література:

1. Усова О.П. Воспитание общественных качеств у детей. – М.: Просвещение, 1966. – С. 78-93.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів. — К.: Освіта, 1993. —255 с.
3. Ольшанникова А.Е. Эмоции и воспитание. - М., 1983. -178 с.

СУТНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ПРИРОДОЗНАВСТВО» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чаплигіна Н. А

вчитель початкових класів,

навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа N11 ст. № 7

- колегіум», м. Умань

Навчальний предмет «Природознавство» у початковій школі має велике значення для розвитку особистості молодшого школяра. Навчальний предмет «Природознавство» виконує важливу пропедевтичну функцію: сприяє підготовці дітей до вивчення у школі інших природничих дисциплін.

«Природознавство» є окремим предметом. За програмою 2006 року - лише розділ навчального курсу «Я і Україна». Збільшено кількість годин: 2 години на тиждень - 68 годин на рік.

Зміст нової програми побудовано за спірально-концентричним принципом, що забезпечує неперервне розширення і поглиблення знань та повторне вивчення певних тем із метою глибшого проникнення в сутність явищ та процесів відповідно до вікових особливостей дітей. Укладачі наголошують на особистісній орієнтації змісту цього курсу: пропонується багато екскурсій, демонстрацій, практичних робіт, виконання міні-проектів. Змістовні лінії: об'єкти природи, взаємозв'язки у природі, земля - планета сонячної системи, українці на планеті земля, рідний край, охорона і збереження природи, методи

пізнання природи. Вилучено розділи «Про тебе самого», «Родина, рід, рідня», «Людина серед людей». Важливе значення має розділ «Вступ», який дає можливість ввести дитину в предмет. Цей розділ в програмі 2006 року відсутній. У розділах «Світ, у якому ти живеш», «Світ неживої природи», «Світ живої природи» кількість годин збільшено. У розділі «Світ, у якому ти живеш» введено нові теми «Як людина пізнає світ», «Живі організми, їхні ознаки та умови, необхідні для життя». Учень отримує уявлення про прилади, за допомогою яких людина пізнає світ (дослідження дрібних деталей предметів за допомогою лупи тощо). У розділі «Світ неживої природи» введено нові теми «Гірські породи та їх значення». У розділі «Світ живої природи» введено нові теми: «Рослини та їх будова» «Дерева, кущі, трав'янисті рослини», «Листяні та хвойні рослини», «Дикорослі та культурні рослини». «Кімнатні рослини», «Тварини дикі та свійські», «Комахи. Риби. Птахи. Звірі». У розділі «Моя країна - Україна» введено нові теми: «Карта України і а умовні позначки на карті: рівнини, гори, річки», «Водойми України, найбільші річки та озера, їх значення для людини», «Чорне та Азовське моря, їх значення», «Гори України. Природа Українських Карпат», «Природа Кримських гір».

Для узагальнення вивченого матеріалу цікавим є розділ «Запитання для природи». У програмі 2006 року цей розділ був відсутній. Тематика - за вибором учителя (5 годин упродовж року): З чого виготовляють папір? Звідки береться рослинне масло? За що нам вдячні домашні улюбленці? Як економно вдома використати воду? Чи розуміють тварини одне одного? Чому малює твій олівець? Чому підстрибує м'яч? Чим снідає їжачок? З'явилась примітка «Запитай у батьків», що передбачає співпрацю «учень»-«вчитель»-«батьки». «Охорону природи» введено в окреме питання в кожній темі.

Навчально-пізнавальний процес рекомендується базувати на компетентісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних навчальних технологій. Програма має інтегрований зміст, поєднує пропедевтику біології та екології, географії, фізики, астрономії, хімії. Передбачено резервні години, що можуть бути використані на розсуд учителя для організації екскурсій,

проектної діяльності, дослідницької роботи, вивчення додаткових джерел інформації.

До методів дослідження, з якими школярі знайомляться вже в 1 класі, належить дослід. Досліди є більш складною формою вивчення природи, оскільки передбачають створення спеціально підготовлених умов для їх проведення, формування вміння зіставляти явища, процеси, за якими спостерігають під час досліду, з тим, що відбувається у природних умовах, робити висновки і узагальнення.

Неодмінною умовою виконання навчальної програми є проведення шкільних екскурсій. Необхідність використання такої форми навчання як екскурсія пояснюється тим, що під час їх проведення об'єкти і явища природи досліджуються не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими об'єктами. Програмою для 1 класу передбачено проведення 5 екскурсій, тематику, місце та час проведення яких вчитель може змінювати відповідно до особливостей регіону. Починаючи з 1-го класу, школярі залучаються до проектної діяльності. Програмою передбачено виконання міні-проектів («Як облаштувати джерело?», «Мое улюблене місце відпочинку на природі»). Міні-проекти - це доступні творчі завдання, що виконуються на уроках природознавства у формі колективних творчих справ. Тривалість виконання проекту доцільно обмежити одним уроком (можливо, спареними уроками) або одним-двома тижнями в режимі урочно-позаурочних занять.

СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

*студентка 5 курсу,
Чорнобай Наталія
науковий керівник
к.п.н, доцент Бабій І.В.
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

В умовах переорієнтації суспільства на демократичні основи розвитку відбувається оновлення соціальних відносин, переосмислення світоглядних понять, моральних принципів життя. Одна з причин духовної нестабільності окремої людини і суспільства в цілому – руйнування ідеалів, внаслідок чого відбувається моральна дезорієнтація особистості. Головні інститути соціалізації та виховання перебувають на етапі змін, перетворень і пошуку нових моральних орієнтирів. У цей час філософи, соціологи та педагоги звертають увагу на найбільш стійкі суспільні явища – сім'ю і традиції.

В українському суспільстві гостро стоять питання щодо підвищення ролі сім'ї та ефективності її впливу на становлення моральної свідомості дітей. Сім'я є природнім середовищем, в якому справляють взаємний вплив погляди декількох поколінь, еволюціонують, особливо в умовах радикальних змін у суспільстві, стосунки між батьками, сімейні правила, традиції. Вони закладають основи характеру, виробляють світогляд і певні норми моральної поведінки підростаючого покоління.

Засвоєння моральних норм і формування особистості починається в родині із самого народження, є важливим у будь-якому віці, а особливого змісту вони набувають у період юнацтва. У старшому дошкільному віці процеси фізичного, психічного, соціального розвитку є найбільш складними. У дітей формується здатність до самостійного мислення, вчинків, оцінки, саморегуляції та самовиховання. Вони здатні до формування усвідомлених особистісних моральних установок, цінностей, відповідного стилю поведінки.

Залучення особистості до моральних цінностей починається з повсякденного спілкування в сім'ї, із засвоєння її звичаїв і традицій. У концепції “Сім'я і родинне виховання” зазначено, що одним із завдань сучасного сімейного виховання є засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаєностосунків між близькими людьми та забезпечення духовної єдності поколінь, збереження сімейних традицій. Традиції, які є носіями багатовікового духовного досвіду, дають можливість особистості знайти стійку морально-психологічну опору.

Сімейні традиції є поєднанням суспільних традицій у тій мірі, в якій вони відображаються в житті сім'ї, та специфічних норм і правил, прийнятих у кожній конкретній родині з унікальними для кожної окремої сім'ї культурно-історичними ознаками. Вони виступають як певні моделі поведінки, культурні зразки та норми моральних відносин. Їх існування у сім'ї залежить від характеру стосунків, діяльності та впливу соціокультурних та педагогічних чинників.

Освітньо-виховна роль сімейних традицій полягає у гармонійному поєднанні новаторства у моральному вихованні з опорою на апробовану спадщину і систему цінностей національної та світової культури, передачі та збереженні матеріальних, духовних і культурних цінностей та закріпленні важливих соціальних форм поведінки і нормативної діяльності. Вони встановлюють активний діалог і міцні стосунки між поколіннями в сімейно-родинному колі, є ефективним способом непрямого впливу на розвиток особистості, збагачують та удосконалюють процес морального виховання. Отже, становлення системи моральних цінностей старшокласників може бути ефективним завдяки використанню сімейних традицій як засобу морального виховання в родинному колі.

Водночас, існує ряд діалектичних протиріч, які пов'язані з тим, що освітньо-виховний потенціал сімейних традицій недостатньо вивчений і не має належного практичного втілення. Зокрема є протиріччя між існуючим розумінням ролі та значення традицій, як засобу виховання і недостатнім

обґрунтуванням педагогічних засад використання сімейних традицій у формуванні моральних цінностей дошкільників; між існуючою практикою епізодичного звернення до цього питання у школі і необхідністю забезпечення системної і послідовної підготовки батьків до використання традицій сім'ї у моральному вихованні; між досвідом інтуїтивного використання сімейних традицій у вихованні дітей і потребою упровадження ефективної методики впливу на формування моральних цінностей дошкільників засобами сімейних традицій.

Можна виділити декілька напрямів наукового пошуку, у межах яких вченим вдалося отримати конкретні результати. Зокрема, психолого-педагогічні проблеми морального виховання в родині вивчали І.Бех, Л.Бойко, Л.Драчук, В.Кравець, І.Кошлань, Г.Наумчук, Л.Синютка, Т.Троїцький. Основи родинного виховання досліджували Т.Алексєєнко, В.Іова, Л.Красномовець, А.Марушкевич, Л.Повалій, В.Постовий. Формуванню сімейних взаємин і педагогічної культури батьків присвятили свої праці О.Зверєва, О.Калюжна, Л.Києнко-Романюк, І.Савченко, І.Трубавіна, Т.Ушеніна. Можливості засвоєння старшокласниками моральної культури розглядали В.Бутенко, І.Гоян, Я.Кальба, Т.Латишева, Л.Михайлова, О.Рудіна, Т.Сущенко, Г.Шевченко та ін.

Аналіз джерельної бази дає можливість констатувати, що сьогодні існують вагомі і переконливі наукові дослідження проблеми сімейного і морального виховання дітей. Але питання про можливості використання сімейних традицій у цьому процесі залишаються ще недостатньо вивченими. Одним із них є виявлення особливостей сімейних традицій і можливостей їхнього впливу на формування моральних цінностей дошкільників.

У галузі суспільних наук чимало робіт присвячено аналізу різного роду конкретних традицій, переважно релігійної та етнокультурної спрямованості. Педагогічні дослідження виховної ролі сімейних традицій проводилися в основному з погляду забезпечення їх національного характеру. На жаль, в сучасній теорії та практиці виховання відсутні обґрунтування поняття сімейних традицій, їх змісту і функцій, характеру впливу на становлення системи

моральних цінностей дітей дошкільного віку, відповідні методичні розробки і рекомендації щодо використання традицій сім'ї у вихованні старших дошкільників, не визначені роль та система діяльності дошкільного закладу у цьому процесі.

Встановлено, що в умовах демократичного розвитку українського суспільства особливої гостроти й актуальності набуває проблема використання сімейних традицій у формуванні моральних цінностей дітей, які виступають як певні моделі поведінки, культурні зразки та норми людських відносин, гармонійно поєднують новаторство у моральному вихованні з опорою на апробований досвід та систему цінностей національної та світової культури, зберігають, передають і примножують матеріальні, духовні та культурні надбання, встановлюють плідний діалог та міцні стосунки між поколіннями в сімейно-родинному колі, є ефективним способом прямого та опосередкованого впливу на розвиток моральної свідомості особистості.

Література:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. -К.: ІЗМН, 1998. -204 с.
2. Бех І.Д. Від волі до особистості // Педагогіка і психологія, 1997.- №1.- С.126.
3. Бичко І.В. Свідомість як духовна діяльність // Філософія: Підручник. -К.: Либідь, 2001. – С.144-193.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я – ОСНОВА МАЙБУТНЬОГО ЖИТТЯ ДИТИНИ

Шпильова М.О.

*викладач Уманського гуманітарно-педагогічного
коледжу ім. Т.Г.Шевченка*

Здоров'я – найголовніша цінність не лише окремої людини, а й усього суспільства. Люди продовжують своє життя в дітях, онуках, втілюють в них те,

що не вдалося зробити самим. На сьогоднішній день в Україні все більше почала приділятися увага психічному здоров'ю дітей та суспільства в цілому. Валеологія, як наука та навчальний предмет, стає важливим інтегративним курсом в усіх ланках освіти, першою з яких є дошкільна освіта.

Основна мета валеологічної освіти - зберегти і зміцнити здоров'я дітей, покращити психічний розвиток, формуючи у дітей та їх батьків валеологічний світогляд, виховуючи свідоме і дбайливе ставлення до власного здоров'я як головної умови повної реалізації інтелектуального, психічного і фізичного потенціалу особистості, її духовного розвитку.

У Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я записано: "Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад".

Неврівноважена психіка - головна причина дезадаптованості, тривожності та девіантної поведінки дітей. Своєчасна діагностика дає змогу з'ясувати причини відхилення в особистісному розвитку та розпочати профілактичну роботу з ізбереження психічного здоров'я дітей.

Виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, психічний розвиток та формування засад здорового способу життя, зміцнення фізичного та психічного здоров'я дитини є одним із пріоритетів освіти.

Близько десяти державних програм спрямовані на пропаганду здорового способу життя дітей та молоді.

"З кожним роком в Україні спостерігається погіршення стану здоров'я дітей: хворобливість, відхилення в роботі внутрішніх органів, зниження рухової активності, 90% учнів-випускників - не здорові, мають ті чи інші відхилення в здоров'ї".

В Україні розпочалося реформування системи освіти. Визначено стратегічні напрями, основні засади, зокрема гуманізацію та гуманітаризацію. Нова школа повинна із сутодидактичної стати виховною. Нинішня школа, вважає Є.Коваленко, розлучає розум і серце. Дітей навчають азів і мало

приділяють уваги тому, що вони відчують. Їх орієнтують лише на стандарти книжного навчання, не пов'язаного із завданням формування людського характеру, творчого потенціалу особистості дитини, її самопізнанням, самовизначенням та самореалізацією[12].

За такої ситуації, коли особистість дитини розглядається лише в одній площині — площині навчаючого об'єкта (а не суб'єкта навчально-виховної діяльності), можливі різні дидактогенії. У психологічному словнику під ред. А.В.Петровського дидактогенія визначається як «викликаний порушенням педагогічного такту з боку вихователя (педагога, тренера, керівника і т.д.) негативний психологічний стан дитини (пригнічений настрій, страх, фрустрація тощо), який негативно впливає на його діяльність та стосунки».

Дидактогенний невроз можна охарактеризувати як нервово-психічний розлад особистості дитини, основною причиною якого є порушення значущих для неї стосунків вихователь-дитина, а патогенним чинником може бути неправильна поведінка педагога, наприклад, будь-які необережні слова на адресу дитини.

Сильна перевтома, перенавантаження також можуть ставати причиною виникнення невротичних розладів. Вступ до школи — переломний момент у житті дитини. Успішність навчання в школі залежить від особливостей виховання в сім'ї, її рівня підготовленості до школи. Ось чому діагностика психічного здоров'я дітей важлива саме в дошкільному віці.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в душі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це здійснюється шляхом розвитку валеологічної освіти, повноцінного медичного обслуговування, оптимізації режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору.

Отже, в усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів оздоровчої роботи закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства.

Література:

1. Дем'янюк Т. Духовна культура всистемішкільної освіти й виховання / Педаг. газета. - 2001. - №6. - С.4.
2. Коваленко Є. Проблема фізичного і психічного здоров'я школярів / Педаг. газета.-2001.-№6.-С.5.